

tomorrow is a

different day

jaarverslag 2021

COLOFON

Amsterdam, 30 april 2022
Teksten: Stedelijk Museum Amsterdam
Redactie: Marie-José Raven, Aukje Vergeest
Vormgeving: Meeusontwerpt
Coverbeeld: Mevis & Van Deursen

INHOUD

VOORWOORD Directie	4
BERICHT VAN DE RAAD VAN TOEZICHT Raad van toezicht	6
1. DIT LIETEN WE ZIEN Tentoonstellingen en Public Program	7
2. VANUIT DE COLLECTIE BEKEKEN Collectiebeheer, onderzoek en publicaties	13
3. ONZE MAATSCHAPPELIJKE BETEKENIS Focus op meerstemmigheid, inclusie, toegankelijkheid en duurzaamheid	17
4. DIT DEELDEN WE AAN KENNIS Educatie en inclusie	19
5. ZO WAREN WE ZICHTBAAR Marketing en communicatie	22
6. ZIJ STEUNDEN ONS Development	27
7. DIT ZIJN WIJ Organisatie en personeel	29
8. ZO OPEREREN WIJ Bedrijfsvoering	32
9. DE CIJFERS Financiën	34

2021 IN CIJFERS

MUSEUM IN 2021

197 dagen geopend
168 dagen gesloten

TENTOONSTELLINGEN, PUBLIC PROGRAM, PUBLICATIES

- 19 tentoonstellingen waren te zien
- 36 verschillende Public Program-activiteiten (lezingen/performances/gallery talks/seminars/live streams/symposium)
- 21 publicaties, essays, research logs

COLLECTIEBEHOUD EN -BEHEER

100.000 collectiebewegingen
Een barcodesticker kregen:
10.000 standplaatsen
8.000 verpakkingen
20.000 objecten
35.000 keer kunstenaarsgegevens gecheckt en aangevuld

BEZOEKCIJFERS

bijna 200.000 museumbezoekers
367 bezoekers bibliotheek
8.077 deelnemers Public Program-activiteiten
ruim 630.000 bezoekers social media

BIBLIOTHEEK

1.697 aanwinsten
3.500 boekbewegingen
5.000 boeken opnieuw genummerd en geëtiketteerd
3.000 archiefstukken gedigitaliseerd
20.000 knipselmappen op kunstenaar geïndexeerd

RESTAURATIES

113 gerestaureerde werken, waaronder:
25 beelden
48 schilderijen
11 schilderijenlijsten
24 toegepaste kunst-objecten
5 werken op papier

COLLECTIES

199 kunstverwervingen, waaronder:
74 aankopen
125 schenkingen
Totaal ruim 103.627 stukken in de collectie

EDUCATIE

4.870 leerlingen van
107 verschillende scholen, waaronder:
1.335 leerlingen PO
3.090 leerlingen VO
359 MBO
40 S(V)O
46 HBO/VWO
4.997 niet-schoolgebonden bezoeken
1.295 kinderen bezochten ons met de Museumpleinbus
59.462 bezoekers beluisterden een audiotour in het museum
7.730 mensen beluisterden een audiotour op SoundCloud
8 nieuwe tours ontwikkeld
1.160 deelnemers aan de Rabo Familiedag
114.940 deelnemers aan digitale activiteiten

VOORWOORD

Rein Wolfs, directeur

Foto: Tomek Dersu Aaron

Jacqueline Bongartz, zakelijk directeur

Foto: Tomek Dersu Aaron

TOMORROW IS A DIFFERENT DAY

Wij kijken terug op een veelbewogen 2021. Het was opnieuw een crisisjaar waarin we ons vanwege de pandemie van onze flexibelste kant hebben moeten laten zien. Een sluiting van ruim vijf maanden betekende niet alleen dat we niet konden doen waar we goed in zijn, maar had ook een enorme financiële impact. Bovendien hebben de medewerkers weer bijna het gehele jaar thuis moeten werken. Het was een jaar van inspelen op steeds veranderende scenario's, vanwege nieuwe coronamaatregelen en evenementen die niet door konden gaan. We hebben tentoonstellingen verschoven en verlengd, gewikt en gewogen over wat er wel en niet kon. Achter de schermen is hard gewerkt aan het optimaliseren en professionaliseren van de organisatie.

Door de pandemie met de bijbehorende restricties en de lockdowns hebben we een kleine 200.000 bezoekers kunnen ontvangen, wat minder dan een derde is van onze oorspronkelijke inschatting. De daarmee samenvallende lagere bezoekersinkomsten hebben we met name dankzij corona-steun van de gemeente op kunnen vangen. Omdat we ook vergaande besparingen hebben doorgevoerd, konden we het jaar met een beperkt verlies afsluiten.

Voor het Stedelijk was 2021 het eerste jaar binnen de nieuwe Kunstenplanperiode. Daarin hebben we een betrokken en eigenzinnige koers neergelegd. We zien voor ons een rol als *firestarter* door naast esthetische en kunsthistorische vragen ook ethische en actuele sociaalmaatschappelijke onderwerpen te agenderen, die in de kunst manifest worden. Met een meerstemmig tentoonstellingsprogramma en een nieuwe collectiepresentatie, die aanzetten tot reflectie, beroering en dialoog. We merken dat die nieuwe koers het afgelopen jaar veel besproken is in de media – heel vaak positief, soms ook zeer kritisch. Het laat zien dat onze inspanningen gezien en erkend worden, en het Stedelijk een museum blijft waarover de meningen heel verschillend kunnen zijn. Zo zien we het graag: een museum dat niet onverschillig laat, een museum dat mensen raakt, is iets om te omarmen.

We verbreedden de canon met de tentoonstelling *Surinaamse School*, verrijkten de presentatie van onze collectie met andere perspectieven in *Tomorrow is a Different Day*, en plaatsten het werk van Ernst Ludwig Kirchner en Emil Nolde met de kennis van vandaag binnen de context van het kolonialisme in hun tijd. We brachten het eerste grote retrospectief van de Amerikaanse kunstenaar Bruce Nauman in Nederland, haalden een lang vergeten institutionele

geschiedenis naar boven in *Let Textiles Talk* en verdiepten de band met hedendaags grafisch ontwerp in de geëngageerde serie *Post No Bills*. Talenten van nu kregen een platform in de tentoonstelling met werk van de genomineerden voor de Prix de Rome en we presenteerden het werk van Remy Jungerman in een grote en langverwachte solotentoonstelling.

Vernieuwing spreekt ook uit de bijzondere aanwinsten die we hebben kunnen toevoegen aan de collectie, zoals die uit de tentoonstelling *Surinaamse School*. Ook verwierven we met steun van het Mondriaan Fonds, de Vereniging Rembrandt en het Tijl Aankoop Fonds en samen met het Frans Halsmuseum, Van Abbemuseum en Centraal Museum een monumentaal werk van Patricia Kaersenhout. Op de valreep van 2021 konden we dankzij het Stedelijk Museum Fonds nog twee substantiële verwervingen bekendmaken, namelijk van werk van Corita Kent en Isaac Julien.

Bezoekersonderzoek toont aan dat we ondanks dit lastige jaar een belangrijke ambitie waarmaakten: er kwamen opvallend veel nieuwe, en jonge bezoekers naar het Stedelijk – de grootste stijging van 'first time visitors' sinds de heropening in 2012. We zien ook een grote toename in de hoeveelheid aanvragen voor evenementen en we begroeten nieuwe partners en sponsors die zich aan het Stedelijk verbinden. We prijzen ons zeer gelukkig het afgelopen halfjaar bijzondere partnerships met Mastercard en Polestar aan te hebben kunnen kondigen. Bovendien maakte het Stedelijk Museum Fonds met een nieuw bestuur een nieuwe start en konden we eerste stappen zetten om nieuwe particuliere begunstigers aan ons te binden. Dat laatste reflecteert zich ook in een aantal belangrijke schenkingen, die de nieuwe koers van het museum nog eens onderstrepen.

Kunst, met name hedendaagse kunst, is altijd anders. Het Stedelijk is ook altijd anders, elke dag weer. Dat is precies wat we willen: elke dag weer het verschil maken, want: *Tomorrow is a Different Day*.

Laten we dat voor ogen houden en samen uitzien naar solotentoonstellingen van Hito Steyerl, Yto Barrada en Anne Imhof en naar deel 2 en 3 van onze nieuwe collectieopstelling. Er komen ook interessante thematische tentoonstellingen aan, die weer nieuwe perspectieven zullen ontsluiten, zoals *It's Our F***ing Backyard*, waarin hedendaagse ontwerpers duurzame oplossingen aanreiken, de tentoonstelling die het team van Sonsbeek 20 -> 24 met ons maakt met werk van Sedje Hémon, Imran Mir en Abdias do Nascimento en een spannende, nieuwe editie van de Gemeentelijke Kunstaankopen, die gewijd zal zijn aan objecten met een mystieke en beschermende, stille kracht.

Iets van die kracht wensen we eenieder toe. 2021 heeft veel gevraagd van onze medewerkers en bezoekers, en van iedereen die ons volgt. We willen hen danken voor hun inzet, trouw en inspiratie.

Een speciaal dankwoord richten we aan de gemeente Amsterdam en de VriendenLoterij, die onze partners zijn, aan de fondsen die ons ruimhartig steunen, aan de begunstigers die immer genereus zijn naar het Stedelijk en de nieuwe members en sponsors die zich het afgelopen jaar aan het museum verbonden hebben. Ondanks de terugval als gevolg van de dalende bezoekersaantallen kon 2021 dankzij hun steun financieel goed worden afgesloten. Zij zijn ons en de kunst in deze uitdagende tijden trouw gebleven en daar zijn wij hen zeer erkentelijk voor.

Rein Wolfs
directeur

Jacqueline Bongartz
zakelijk directeur

Zaalopname *Tomorrow is a Different Day*. Collectie 1980-nu

Foto: Gert Jan van Rooij

DIRECTIE

BERICHT VAN DE RAAD VAN TOEZICHT

Foto: Marco Sweering

Annelies van der Pauw

Carla Aalse

Foto: Joshua Rood

Maarten Doorman

Foto: Wiep van Apeldoorn

Homme ten Have

Foto: Victoria Tomaschko

Defne Ayas

Jos van Rooijen

Spijtig genoeg stond het jaar 2021 opnieuw voor een belangrijk deel in het teken van de coronapandemie, met ingrijpende gevolgen voor alle culturele instellingen en voortdurende onzekerheid over het te voeren beleid. Ondanks de steun van de gemeente Amsterdam kreeg het Stedelijk Museum het ook dit jaar zwaar te verduren. De raad van toezicht heeft enorme bewondering voor de doorzettingskracht, het improvisatievermogen en de flexibiliteit waarmee bestuur en medewerkers het hoofd hebben geboden aan alle uitdagingen. De raad van toezicht is trots op de tentoonstellingen en aankopen van

het museum die plaatsvonden ondanks de beperkingen voortvloeiend uit de pandemie en op de weerklank daarvan zowel bij de media als bij het publiek. Hoewel zorgen over de financiële situatie en de steeds veranderende parameters het moeilijk maakten een consistent beleid te voeren, heeft de organisatie stappen voorwaarts kunnen zetten. Het bestuur zette zijn door de raad van toezicht gesteunde koerswijziging voor meer inclusiviteit in het museum, in de collectie en in het tentoonstellingsbeleid voort. Ondanks het noodgedwongen vele thuiswerken konden

bestuur, raad van toezicht, ondernemingsraad en medewerkers in het algemeen goed samenwerken. Lopende zaken werden ter hand genomen en in de zomerperiode konden nieuwe tentoonstellingen worden geopend. Helaas moest het museum in december de deuren weer sluiten.

Ook in 2021 richtte de raad van toezicht zich naast de gebruikelijke toezichtstaken op het eigen functioneren. Om de kennis binnen de raad uit te breiden op het gebied van diverse museum-inhoudelijke aspecten en de internationale kunstwereld in het algemeen, is Defne Ayas toegetreden als lid. In het najaar heeft Henriëtte Prast de raad van toezicht verlaten, onder dankzegging van de raad voor haar inzet voor het museum.

Verder heeft de raad zijn permanente educatie verder ter hand genomen, onder andere door kennis te vergroten over de verschillende organisatieonderdelen en activiteiten binnen de organisatie. Een educatieve bijeenkomst vond plaats in het depot en betrof onder andere het collectiebeheer. In december vond de jaarlijkse zelfevaluatie van de raad plaats. De raad vergaderde in 2021 zes keer.

Daarnaast vond een strategiebijeenkomst met bestuur en raad plaats. De Audit Commissie kwam vijf keer bij elkaar; de Remuneratie- en Nominatiecommissie kwam zesmaal bijeen. De voltallige raad van toezicht voerde eenmaal overleg met de ondernemingsraad, een delegatie sprak daarnaast tweemaal met de ondernemingsraad, naast regelmatige informele afstemming. De principes van *good governance* zoals beschreven in de Governance Code Cultuur zijn bij dit alles voor de raad een uitgangspunt geweest, evenals de door het verantwoordelijke bestuur in praktijk gebrachte naleving van de relevante codes, waaronder de Fair Practice code, Code Diversiteit & Inclusie en de ICOM Ethische Code Musea. De door het bestuur opgestelde jaarrekening 2021 is in samenhang met het jaarverslag gecontroleerd door externe accountant BDO.

Het bestuur heeft de jaarrekening en het jaarverslag ter goedkeuring voorgelegd aan de raad van toezicht. Na bespreking met het bestuur en de externe accountant heeft de raad van toezicht er in zijn vergadering van 25 maart 2022 zijn goedkeuring aan gegeven, mede op grond van de controleverklaring en het bijbehorende accountantsverslag, waarna het bestuur jaarverslag en jaarrekening heeft vastgesteld. De verklaring van de accountant vormt onderdeel van dit jaarverslag.

De raad van toezicht spreekt zijn dank uit aan het bestuur, alle medewerkers en vrijwilligers van de organisatie voor hun grote inzet alsook aan de gemeente, de subsidiegevers, de sponsors, de fondsen en alle particuliere begunstigers, donateurs en vrienden voor hun onmisbare steun en vertrouwen in het museum. We kijken vol verwachting uit naar een jaar waarin de omstandigheden zich zullen normaliseren en het museum weer van betekenis kan zijn voor het publiek dat het afgelopen jaar verschillende maanden geen toegang tot het museum had. We verwelkomen in 2022 ook graag weer nieuwe bezoekers, om hen kennis te laten maken met moderne en hedendaagse kunst en vormgeving.

Namens de raad van toezicht,
Annelies van der Pauw
Voorzitter

De samenstelling van de raad was per 31 december 2021 als volgt:

- Annelies van der Pauw (voorzitter)
- Carla Aalse (vicevoorzitter)
- Defne Ayas
- Maarten Doorman (voorzitter Remuneratie- en Nominatiecommissie)
- Homme ten Have
- Jos van Rooijen (voorzitter Audit Commissie)

Voor meer informatie over de nevenfuncties en het rooster van aftreden van de raad van toezicht zie de [website](#).

1. DIT LIETEN WE ZIEN

Zaalopname Bruce Nauman

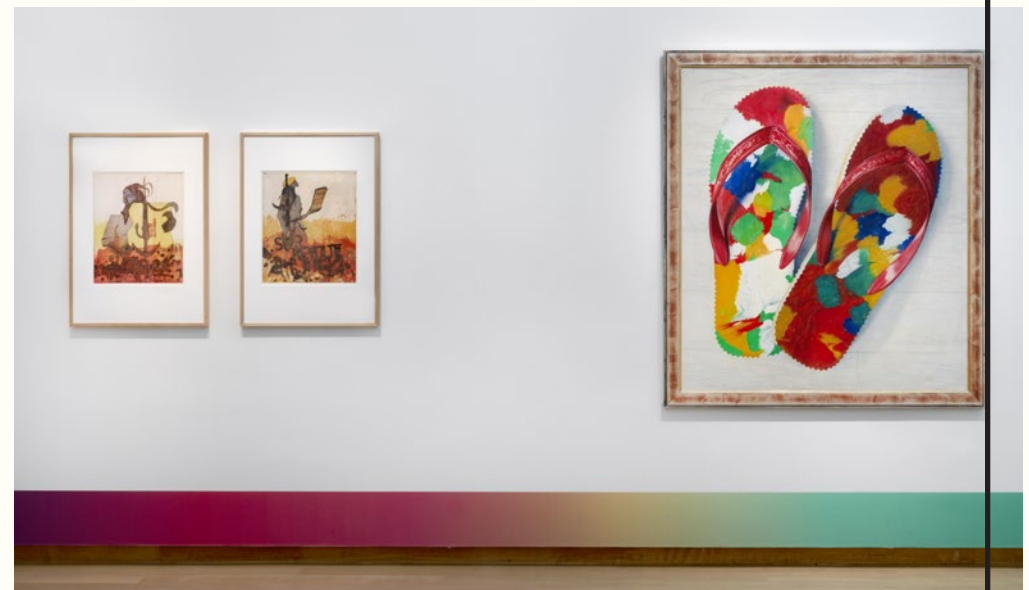
Foto: Peter Tijhuis

Het afgelopen jaar was het Stedelijk 168 dagen gesloten: langer dan in het eerste jaar van de pandemie, toen het museum 111 dagen dicht was. Desondanks heeft het Stedelijk het afgelopen jaar niet één tentoonstelling geannuleerd. In samenwerking met alle partners is het gelukt tentoonstellingen te verlengen of te verschuiven. In totaal zijn in 2021 twaalf nieuwe exposities gerealiseerd, waaronder twee grote reizende tentoonstellingen, presentaties van nieuwe aanwinsten en kleinere tentoonstellingen als de *Best Verzorgde Boeken*. Hieronder volgt een selectie uit de tentoonstellingen en het Public Program.

TENTOONSTELLINGEN

2021 begon middenin de lockdown die op 15 december was ingegaan: exposities die in november en december 2020 waren geopend, moesten al snel weer sluiten. Het museum heeft met veel inspanningen *ULAY WAS HERE*, *Small World Real World* en *Surinaamse School* weten te verlengen, maar omdat de lockdown eveneens verlengd werd, konden de eerste twee uiteindelijk spijtig genoeg niet meer openen na de opheffing van de lockdown; *Surinaamse School* is wel nog van 5 juni tot 11 juli te zien geweest. Met meer dan 100 kunstwerken van 35 kunstenaars was deze tentoonstelling een viering van de Surinaamse schilderkunst in al haar verscheidenheid en tevens een verbeelding van de eigen geschiedenis en spiritualiteit, van het alledaagse leven en van maatschappelijke veranderingen. Met verschillende aankopen van tentoongestelde werken uit deze expositie heeft het museum een belangrijke toevoeging kunnen doen aan de collectie.

Op 5 juni opende, in samenwerking met Tate Modern Londen, *Bruce Nauman*, het grootste overzicht van het werk van deze Amerikaanse kunstenaar in Nederland tot nu toe, met ruim veertig grote, vaak zaalvullende (video)installaties, waarvan sommige zelden of nooit vertoond. Nauman kaart in zijn neons, video's, sculpturen en geluidswerken grote thema's aan die iedereen raken, zoals leven, dood, seks, liefde, geweld, frustratie en onvermogen. Zijn commentaar op de *condition humaine* loopt als een rode draad door zijn oeuvre en leidt tot confronterende beelden en boodschappen. Het Stedelijk verwierf al in 1969 een eerste werk van Nauman: het neonwerk *My Name as Though It Were Written on the Surface of the Moon*, later gevolgd door onder meer het controversiële *Seven Figures*. Zijn videowerk *Washing Hands* uit de collectie van het Stedelijk was een symbolische entree tot de tentoonstelling in deze pandemische tijden.

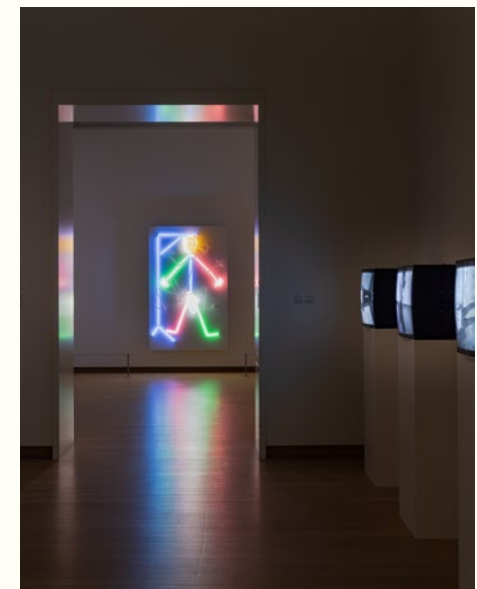

Zaalopname Surinaamse School. Schilderkunst van Paramaribo tot Amsterdam

Foto: Gert-Jan van Rooij

Zaalopnames Bruce Nauman

Foto's: Peter Tjhuus

Zaalopnames Kirchner en Nolde: Expressionisme. Kolonialisme (foto links, afgebeelde werken Emil Nolde, *Figur und Maske*, 1911, Kunstmuseum Basel, Depositum der Freunde des Kunstmuseums Basel 1947 en Emil Nolde, *Figuren und Blumen*, 1915, MSJ – Kunstmuseet i Tønder. © Nolde Stiftung Seebüll)

Foto's: Gert Jan van Rooij

Zaalopnames Remy Jungerman. *Behind the Forest*

Foto's: Aatjan Renders

Van 4 september tot en met 5 december was de onderzoekstentoonstelling *Kirchner en Nolde: Expressionisme. Kolonialisme* te zien, een samenwerking met het Statens Museum for Kunst in Kopenhagen, het Brücke-Museum in Berlijn en vele internationale, waaronder buiten-Europese experts. Niet eerder is zo uitgebreid onderzocht hoe de kleurrijke beeldtaal van de twee expressionisten samenhangt met het kolonialisme. De musea stelden de vraag: hoe kunnen we naar deze werken kijken vanuit een postkoloniaal perspectief? Wat zijn de verhalen achter de geportretteerden, binnen welke context zijn de werken gemaakt? Punten die geadresseerd werden gingen over toe-eigening van andermans beeldtaal en objecten, stereotypering in de kunst en scheve machtsverhoudingen. Naast schilderijen, tekeningen en sculpturen van Kirchner en Nolde waren foto's, affiches, boeken, documentair materiaal uit de periode tussen ca. 1908 en 1918 en vele werken van buiten-Europese kunstenaars te zien. De reacties in de pers waren uitgesproken, en wisselden van 'Het begin van het einde van het kunstmuseum' (*Het Parool*) tot 'Vragen stellen, ook schurende, houdt kunst levend' (*NRC*) en 'De tentoonstelling (...) is een dringende poging om nieuwe verhalen over kunst uit het verleden te vertellen; om los te komen uit de overtuigende greep van de kunstgeschiedenis; en om koloniale scheidslijnen te overbruggen' (*Metropolis M*). Met regelmatig wisselende presentaties onder de titel *POST/NO/BILLS* speelt het Stedelijk in op ontwikkelingen, trends en thema's binnen de grafische vormgeving. Platform Metro54 – Lydienne Albertoe, Serana Angelista, Jeanine van Berkel en Cengiz Mengüç – trapt deze reeks af met affiches voortkomend uit de straatguerilla-affichecultuur, met als boodschap: van wie is de publieke ruimte? De tweede editie bevat foto's gemaakt door bewoners van

vluchtelingenkamp Moria, Griekenland, waarin zij hun dagelijks leven vastleggen. De activistische posters die grafisch vormgevers op basis van de foto's maakten om aandacht te vragen voor de humanitaire crisis en het Europese vluchtelingenbeleid, kunnen door bezoekers in de tentoonstelling zelf geprint worden.

Voor de jaarlijkse Prix de Rome zijn door de jury uit een lijst van 217 aanmeldingen vier kunstenaars genomineerd met 'een krachtige praktijk en een eigenzinnige benadering': Mercedes Azpilicueta, Alexis Blake, Silvia Martes en Coralie Vogelaar. Zij reflecteren op actuele thema's, bieden kritische herinterpretaties van historische gebeurtenissen, verbinden onderbelichte geschiedenissen aan het heden of richten de blik juist op de verre toekomst. Op 30 november werd Alexis Blake met haar indrukwekkende performance in het trapportaal van het historische museumgebouw door de demissionair minister van cultuur tot winnaar uitgeroepen.

Op 20 november opende *Remy Jungerman. Behind The Forest*. Deze kunstenaar (1959) is geboren in Moengo (Suriname) en woont en werkt in Nederland en de Verenigde Staten. Na een bezoek in 2005 aan Suriname beseft Jungerman zijn schatplichtigheid aan de cultuur van de Marrons en besloot daaraan uitdrukking te geven in zijn werk. Jungerman smeedt relaties met het modernisme, waarvoor de geometrische patronen van traditionele textielvormen een unieke mogelijkheid bieden. Verbanden leggen en beeldculturen naast of tegenover elkaar plaatsen zijn onderdeel van zijn nadrukkelijke streven naar een autonome beeldtaal, waarin recht wordt gedaan aan de verschillende culturen van de landen die voor hem bepalend zijn: Suriname, Nederland en de Verenigde Staten.

Foto: Daniel Nicolas

Alexis Blake, *rock to jolt [] stagger to ash*, 2021. Performance, tentoonstellingsruimte met architectonische interventies, gedimd licht, geur, tabloidpublicatie. Prix de Rome 2021

Foto: Gert-Jan van Rooij

Zaalopname Oliver Laric. *Betweenness*; HD video, 2018, 4' 35'', collectie Stedelijk Museum Amsterdam, schenking Modern Forms, Londen

Foto: Gert-Jan van Rooij

Zaalopname Charlotte Prodger. *SaF05*; deze video-installatie uit 2019 werd voor de 58ste Biënnale van Venetië in opdracht geproduceerd door Scotland + Venice partnership, ondersteund door de National Lottery doormiddel van Creative Scotland en gecureerd door Linsey Young samen met Cove Park. *SaF05* werd geproduceerd met partner If I Can't Dance, I Don't Want To Be Part Of Your Revolution, ondersteund door Mercer Union, Toronto, Stedelijk Museum Amsterdam, Hollybush Gardens, Londen and Kendall Koppe, Glasgow

Foto: Peter Tjhuis

We're Out Here, POST/NO/BILLS #1, door platform Metro 54

Zaalopname *Tomorrow is a Different Day*. Collectie 1980-nu

Foto: Gert Jan van Rooij

Zaalopname *Van Thonet tot Dutch design. 125 jaar wonen in het Stedelijk*, die nog tot 12 september 2021 kon worden verlengd

Foto: Gert Jan van Rooij

COLLECTIEPRESENTATIES

De collectiepresentatie *Van Thonet tot Dutch design. 125 jaar wonen in het Stedelijk* kon worden verlengd tot 12 september 2021: een ruime selectie baanbrekende en actuele ontwerpen uit de beroemde collectie vormgeving. Een feest voor het oog, dat tegelijk inzicht bood in hoe werken van bijvoorbeeld Gerrit Rietveld, Charlotte Perriand, Verner Panton, Ettore Sottsass, Hella Jongerius, Marcel Wanders, Ineke Hans en Patrick Jouin in de collectie terechtkwamen.

Op 10 juni opende *Tomorrow is a Different Day*. *Collectie 1980-nu*, het eerste deel van de nieuwe, meer thematische collectieopstelling, tekenend voor de verbredende koers die het Stedelijk vaart. In drie fases wordt de collectieopstelling geheel vervangen. De periode 1980-nu is er een van grote mondiale veranderingen zoals globalisering, migratie en dekolonisatie. Er zijn werken te zien van internationale kunstenaars en vormgevers die zich verzetten tegen de status quo en andere perspectieven bieden. Aan de hand van thema's als protest in de stad, ecologie, digitalisering en migratie worden meerdere geschiedenissen verteld; met werken van vertrouwde en minder bekende namen als Jeff Koons, Marlene Dumas, Rineke Dijkstra, Sheila Hicks, Simnikiwe Buhlungu en Harvey Bouterse. Voor *Tomorrow is a Different Day* kocht het Stedelijk bovendien vanaf 2020 gericht nieuwe werken aan van onder andere Martine Syms, El Anatsui, Marcel Pinas en Anna Tereshkina, om de collectie te verdiepen en met de collectieopstelling eerste bewijzen van de veranderde koers van het museum zichtbaar te maken. Ook met *Let Textiles Talk* bestendigt het Stedelijk de nieuwe koers, waarin de eigen institutionele geschiedenis en de eigen collectie kritisch onderzocht wordt. Zes kleurrijke wandtapijten uit de museumcollectie spelen hierin een hoofdrol. In 1951 startte de Egyptische architect en pedagoog

Ramses Wissa Wassef samen met zijn vrouw Sophie Habib Georgi een experiment over creativiteit: hij leerde kinderen 'onbevangen' en geïsoleerd van de 'moderne beschaving' tapijten te weven. Wassef wilde bewijzen dat creativiteit aangeboren is. Toenmalig museumdirecteur Willem Sandberg kocht zes tapijten aan voor het Stedelijk, die daarna amper nog te zien waren. In de huidige onderzoekstentoonstelling wordt de aantrekkingskracht van deze tot nu toe nauwelijks getoonde tapijten ontrafeld en gecombineerd met werken van onder anderen Etel Adnan, Karel Appel en Dorothy Akpene Amenuke.

PUBLIC PROGRAM

Het experimentele en interdisciplinaire Public Program is een plek voor verdieping, innovatie, talentontwikkeling en actualiteit. Lezingen en panelgesprekken, performances of screenings worden afgewisseld met interviews en debat, vaak inspringend op urgente onderwerpen in de samenleving. De grotere nadruk op de maatschappelijke rol van het Stedelijk komt ook hierin steeds duidelijker tot uitdrukking.

Na de heropening in juni kon het Public Program weer voorzichtig onder de heersende restricties worden opgestart. In augustus lanceerde het Stedelijk het nieuwe avondprogramma *Meet the Masters*. Diverse gasten reflecteren op geheel eigen wijze op het werk van een toonaangevende kunstenaar. Zo schreef popzangeres Lakshmi een nummer geïnspireerd op *One Hundred Live and Die* van 'Master' Bruce Nauman en reflecteerde schrijver Nisrine Mbarki met haar poëzie op het onderzoek van 'Master' Christien Meindertsma naar de waarde die we toekennen aan grondstoffen. Vanwege de coronamaatregelen konden tot nu toe slechts twee edities worden georganiseerd, maar dit breed-cultureel ingestoken event voor verschillende, juist ook nieuwe doelgroepen, sloeg direct aan.

Zaalopname *Let Textiles Talk. Zes tapijten ontrafeld*, met werk van Sheila Hicks

Foto: Peter Tjhuis

In de zomer droeg het Stedelijk bij aan het 25-jarige jubileum van Museum Tinguely in Bazel, dat voor die gelegenheid een omgebouwd schip van Bazel naar Parijs en Amsterdam liet reizen, met Tinguely's kinetische sculptuur *Schwimmwasserplastik* (1980) op het dek. Het Stedelijk bood op het schip aan de NDSM-werf een tweedaags programma van performances, films, workshops en de documentatietentoonstelling *Et tout ceci est vrai!* over het werk van Tinguely, waar het museum een lange geschiedenis mee heeft.

Het thema van de Museumnacht 'Tonight Is a Different Night' was een knipoog naar de nieuwe vaste collectie-opstelling *Tomorrow is a Different Day*. Amsterdamse jongeren kwamen in groten getale op het evenement af en waren vooral enthousiast over de samenwerking met onze partner The New Originals.

Bij *Kirchner en Nolde: Expressionisme. Kolonialisme* zijn verschillende verdiepende

activiteiten georganiseerd, waaronder een (online) symposium *Rethinking Kirchner & Nolde. On the relationship between and among the modern, contemporary, ethnographic, and world museum*. In korte online talks gingen verschillende experts, onder wie cultuurjournalist Wieteke van Zeil en vrijheidsschrijver Jerry Afriyie, in op actuele maatschappelijke kwesties met de expositie als uitgangspunt.

Een grote reeks lezingen en talks met internationale denkers kon door voortdurende corona-perikelen geen doorgang vinden en wordt deels naar 2022 doorgeschoven. Om dezelfde reden moest ook het performance-programma grotendeels worden geschrapt. Alleen in het najaar kon een nieuwe performance van Nora Turato worden gepresenteerd.

OVERZICHT TENTOONSTELLINGEN & PERFORMANCES

Als gevolg van de lockdowns is het museum van 15 december 2020 t/m 5 juni 2021 gesloten geweest, en van 19 t/m 31 december 2021.

- VAN THONET TOT DUTCH DESIGN. 125 JAAR WONEN IN HET STEDELIJK
25 juli 2020 – 12 september 2021
- ARTHUR Jafa. APEX
29 augustus 2020 – 3 januari 2021 (niet meer geopend in 2021)
- IN THE PRESENCE OF ABSENCE. VOORSTELLEN VOOR DE MUSEUMCOLLECTIE
5 september 2020 – 31 januari 2021 (niet meer geopend in 2021)
- ULAY WAS HERE
21 november 2020 – 30 mei 2021 (niet meer geopend in 2021)
- SMALL WORLD REAL WORLD
5 december 2020 – 21 februari 2021 (niet meer geopend in 2021)
- SURINAAMSE SCHOOL. SCHILDERKUNST VAN PARAMARIBO TOT AMSTERDAM
12 december 2020 – 11 juli 2021
- CHARLOTTE PRODGER. SAF05
23 januari – 5 september 2021
- BRUCE NAUMAN
5 juni – 24 oktober 2021
- WE'RE OUT HERE. POST/NO/BILLS #1
5 juni – 19 september 2021
- TOMORROW IS A DIFFERENT DAY. COLLECTIE 1980-NU
10 juli 2021 – doorlopend
- KIRCHNER EN NOLDE: EXPRESSIONISME. KOLONIALISME
4 september – 5 december 2021
- SANDER BREURE & WITTE VAN HULZEN. 12 INTERVENTIONS FOR THE STEDELIJK MUSEUM (performance)
10 september – 10 december 2021
- SCHAKEN. BLIKOPENERS X OSCAM X THE NEW ORIGINALS
20 september – 3 oktober 2021
- DE BEST VERZORGDE BOEKEN 2020
25 september – 31 oktober 2021
- OLIVER LARIC: BETWEENNESS
2 oktober 2021 – 9 januari 2022
- NOW YOU SEE ME MORIA. POST/NO/BILLS #2
23 oktober 2021 – 30 januari 2022
- NORA TURATO. WHAT IS DEAD MAY NEVER DIE (spoken word-performance)
28 oktober – 31 oktober 2021
- PRIX DE ROME 2021
13 november 2021 – 20 maart 2022
- LET TEXTILES TALK. ZES TAPIJTEN ONTRAFELD
13 november 2021 – 20 maart 2022
- REMY JUNGGERMAN. BEHIND THE FOREST
20 november 2021 – 13 maart 2022
- STEDELIJK BASE. Collectie voor 1980
doorlopend

2. VANUIT DE COLLECTIE BEKEKEN

Sarah Zapata, *To Teach or to Assume Authority*, 2018, collectie Stedelijk Museum Amsterdam

In deze nieuwe Kunstenplanperiode geeft het Stedelijk de collectie en het collectiebeheer de komende jaren een meer centrale plek in het artistiek-inhoudelijke beleid, ook in navolging van het advies van de Amsterdamse Kunstraad. De collectie, het dynamisch geheugen van het museum, telde op 31 december meer dan 103.627 stukken, tegenover bijna 103.000 in 2020. De afdelingen Collectiebeheer en Onderzoek waren dit jaar actief op velerlei gebieden; medewerkers bezochten en leverden bijdragen aan symposia, werkten mee aan publicaties van onderzoeksresultaten en voorzagen een groot deel van de collectie van barcodes ter ondersteuning van de standplaatsregistratie.

AANWINSTEN

Het collectieplan staat in de komende Kunstenplanperiode in het teken van betrokkenheid, diaspora, verbreding, kritische reflectie, (wetenschappelijke) verdieping en versterking van de signaleringsfunctie van het Stedelijk. Met het bescheiden aankoopbudget, dat vooral uit geoormerkte gelden van fondsen is opgebouwd, kon het Stedelijk in 2021 verschillende verwervingen en opdrachten realiseren. Zo kocht het onder andere werken van zeven kunstenaars uit de tentoonstelling *Surinaamse School*: Ron Flu, Soeki Irodikromo, Rihana Jamaludin, Cliff San A Jong, Quintus Jan Telting en René Tosari. Deze werken verbreden niet alleen onze eigen collectie maar ook de canon van de kunstgeschiedenis. Daarnaast schonk de familie Baag het museum ook een schilderij van Armand Baag — een welkome aanvulling op de werken van Baag die zich al in de collectie bevinden.

Cliff San A Jong, *Zelfportret*, 1983, collectie Stedelijk Museum Amsterdam

Tijdens de coronapandemie waren voor kunstenaars de mogelijkheden voor de ontwikkeling en presentatie van time-based media beperkt. Het Stedelijk steunde zes jonge kunstenaars met een vrije opdracht voor nieuwe geluids- en videokunst en performance: Simnikiwe Buhlungu, Sander Breure & Witte van Hulzen, Christine Sun Kim, Ghita Skali, Sung Tieu en Michele Rizzo. De werken werden op 10 september tijdens een editie van Video Club in het Teijin Auditorium gepresenteerd en waren t/m 10 december te zien in de collectie-opstelling *Tomorrow is a Different Day*.

Met aanwinsten van o.a. Magali Reus, Mounira al Solh, Katja Novitskova, Marcel Pinas en Paul Mpagi Sepuya konden bestaande collectielijnen worden verdiept; alleen van Reus was al werk in de collectie aanwezig. Nieuwe werken van Ganesh Haloi en Sarah Zapata dragen, net als de hiervoor genoemde aanwinsten bij aan de verbreding van de nog steeds heel westers getinte collectie.

René Tosari, uit de serie *Untitled (400 jaar Verzet en Strijd Suriname)*, 1981, collectie Stedelijk Museum Amsterdam

Foto: Charlott Markus

Patricia Kaersenhout, *Guess Who's Coming to Dinner Too?*, 2017-2019/20/21. Gezamenlijke aankoop van het Stedelijk met het Centraal Museum (Utrecht), het Frans Hals Museum (Haarlem) en het Van Abbemuseum (Eindhoven), met steun van de Vereniging Rembrandt, het Mondriaan Fonds en het Tijl Aankoop Fonds

Een bijzondere aankoop in 2021 betrof het monumentale werk van Patricia Kaersenhout *Guess Who's Coming To Dinner Too?* (2017-2019/20/21), een gezamenlijke aankoop met het Centraal Museum, het Frans Hals Museum en het Van Abbemuseum, met steun van de Vereniging Rembrandt, het Mondriaan Fonds en het Tijl Aankoop Fonds. Het werk geeft onderbelichte verzets-heldinnen een plek in Nederlandse musea en draagt bij aan de meerstemmigheid in de collecties.

Van Corita Kent, een voormalige rooms-katholieke non, verwierf het museum een grote serie pop art zeefdrukken uit de jaren zestig van de vorige eeuw. Deze typografisch uiterst spannende, poëtische en maatschappelijk betrokken bladen zijn een belangrijke aanvulling op de naoorlogse collectie. De foto/video-installatie van Isaac Julien, de eerste in zijn oeuvre, gaat indringend in op de gewelddadige dood van de jonge zwarte Colin Roach in een Londens politiebureau

in 1983. Beide posities, zowel die van Kent als van Julien zijn een krachtige artistieke uitdrukking in de strijd tegen sociaal onrecht. Met schilderkunst van o.a. Esiri Erherienne-Essi, Reggie Burrows-Hodges, Jadé Fujotimi en Lucas Arruda ontving het Stedelijk prominente schenkingen, die een meer dan welkome aanvulling op de ingezette lijn van

Corita Kent, *that man loves*, 1967, zeefdruk op papier, collectie Stedelijk Museum Amsterdam

verbreding vormen. In het geval van alle vier de kunstenaars worden nieuwe hoofdstukken aan onze bijzondere belangstelling voor het complexe thema diaspora toegevoegd.

BEHOUD EN BEHEER

De materiële en technische diversiteit van de collectie van het Stedelijk is groot, en de conservering van de objecten vergt daarom eveneens een zeer uiteenlopende aanpak. Voor behandelings- en onderzoeksprojecten wordt vaak (inter)nationaal samengewerkt met andere instituten, externe restauratoren en stagiairs van opleidingen. De resultaten hiervan monden regelmatig uit in publicaties (zie bijlage 7) en presentaties voor vakgenoten, waaronder het ICOM-CC symposium in Beijing: *Transcending Boundaries: Integrated Approaches to Conservation*.

Een belangrijk project in 2021 was de behandeling van Marc Chagalls *Ida bij het raam* (1924). Het schilderij was door verfhichtingsproblemen al lange tijd niet toonbaar. Om de hechting en stabiliteit van de betreffende lagen te verbeteren, is met een ultrasone vernevelaar zeer dunne lijm aangebracht, zonder direct contact met het object. Vanwege de minimale hoeveelheid lijm is het beeld niet verdonkerd of verkleurd. Daarnaast zijn oude lacunes in de grondering

en verflaag gevuld en geretoucheerd. Dit zorgt voor eenheid in het beeld en brengt oorspronkelijke, subtiële details in de voorstelling weer naar de voorgrond.

Een ander belangrijk project betrof de inventarisatie van lampen in autonome kunstwerken, teneinde een voorraad aan te leggen: lampen gaan op door het gebruik, bepaalde lampen verdwijnen uit de handel en sommige kunnen beter worden vervangen door ledlampen. Zo is Dan Flavins tweedelige installatie, speciaal gemaakt voor de ombouw van de oude monumentale trap, voorzien van nieuwe tl-buizen. Zowel de Chagall-restauratie als het lampenproject zijn mogelijk gemaakt door de genereuze steun van de Brook Foundation en de VriendenLoterij.

Tot slot een complexe documentatie van de tekening *Amsterdam Notes* van Keith Haring uit 1986, ruim 38 meter lang en 2,3 meter hoog. Het werk bestaat uit drie delen en wordt opgerold in kisten bewaard. Het is lang niet getoond en over de conditie was weinig bekend, ook recente fotografische documentatie ontbrak. Deze zomer is de tekening volledig gefotografeerd en is een uitvoerige conditierapportage gemaakt. Ook zijn de techniek, het aangebrachte ophangstelsel en de mogelijkheden om het werk in de

Isaac Julien, *Lessons of the Hour (Who Killed Colin Roach?)*, 1983/2019, collectie Stedelijk Museum Amsterdam

Foto Courtesy Galerie Ron Mandos, Amsterdam

Foto: Emma Webb

De affichecollectie in het depot, voor de aanpassing

toekomst te exposeren, in kaart gebracht. Dit is mogelijk gemaakt dankzij de financiële steun van de VriendenLoterij.

Het is de taak van het depotbeheer-team om de objecten uit onze collectie tijdig aan te leveren voor collectiewisselingen, tentoonstellingen, bruiklenen, studiezaalbezoeken en restauratietrajecten en die na afloop weer veilig weg te bergen. Jaarlijks resulteert dit in ruim 35.000 collectie-bewegingen. Om dit te vergemakkelijken is in 2021 een start gemaakt met de introductie van barcodes. Ruim 10.000 standplaatsen, 8.000 verpakkingen en ruim 20.000 objecten zijn van een barcodesticker voorzien. Een pilot met de affichecollectie vormde hiervoor de ideale opmaat. De affichecollectie van het Stedelijk telt ruim 22.000 exemplaren, waarvan er delen regelmatig worden getoond in (internationale) exposities. Oorspronkelijk waren de affiches gemonteerd aan hangstroken en verticaal opgeslagen in een thematische ordening. Alle affiches zijn in 2020-2021

schoongemaakt, opnieuw verpakt in gestandaardiseerde liggende, dichte mappen, voorzien van een barcode en gedigitaliseerd, met medewerking van de firma's Hoogduin uit Delft en Picturae. Zo worden stofafzetting en klimaatschommelingen voorkomen en is door het groeperen op formaat 55% van de depotruimte bespaard. Door de digitalisering zijn de affiches nu prima toegankelijk voor (inter)nationale gebruikers.

In een kortlopend project van drie maanden is vervolgens ook 90% van alle schilderijen gebarcodet. Samen met de deelcollectie sieraden en een klein gedeelte toegepaste kunst is inmiddels rond de 20% van de gehele collectie van een barcode voorzien. Voor wat betreft de standplaatsen en de verpakkingen is in 2021 ruim 45% gebarcodet.

COLLECTIEREGISTRATIE

In 2021 is een begin gemaakt met een nieuwe verwerkingsmethode van nieuwe aanwinsten. Die worden nu in een nauwe samenwerking tussen een conservator en een medewerker van collectieregistratie beschreven, om de formaliteiten rond de aankoop/schenking beter te regelen. Bij alle aanwinsten zijn ook de afdelingen restauratie, fotografie en registrars betrokken.

Twee tijdelijke medewerkers zijn in dienst genomen om een achterstand van problematische dossiers weg te werken, en een medewerker die de collecties kunstenaarsboeken en typografie (met 22.000 affiches en 24.000 stuks) zal doorlichten, met als doel een betere kwalitatieve en consistente registratie. Ook is een nieuwe workflow ingericht voor nog niet (goed) gefotografeerde werken die op zaal komen. Vóór het transport worden deze gefotografeerd. Dit leverde in 2021 ruim 100 nieuwe foto's op. Ook in het online openbaar maken van de collectie maakte het museum stappen: sinds oktober staan alle schilderijen uit de collectie online. Bij de werken waarvan de copyrights nog niet geregeld

konden worden, staan wél de beschrijvende gegevens, maar (nog) geen reproducties.

BIBLIOTHEEK EN ARCHIEF

In 2021 waren er aanzienlijk minder aanwinsten voor de bibliotheek dan in het jaar ervoor, als gevolg van een kleiner aankoopbudget en teruglopend ruilverkeer. Door de beperkte openstelling vanwege de coronamaatregelen kon het publiek minder gebruik maken van de leeszaal, wel werden (digitaal) meer scans geleverd. Tegelijkertijd zorgde de sluiting voor ruimte voor een groot verbetertraject: van 35.000 kunstenaars zijn de namen en geboorte-/sterfjaar gecontroleerd en aangevuld. Tevens zijn de veelgebruikte knipselmappen (20.000 stuks) op kunstenaar geïndexeerd. Ook zijn ruim 5.000 boeken opnieuw genummerd en geëtiketteerd. Met het Stadsarchief Amsterdam werd een nieuwe overeenkomst gesloten voor de overbrenging van de volgende tranche van het museumarchief, de periode 1980-2007. Ruim 3.000 dossiers (de helft) zijn gedigitaliseerd en afgerond.

De succesvolle online collegereeks over Russische kunst – een samenwerkingsproject van de UvA, het Van Abbemuseum en het Stedelijk Museum – krijgt in 2022 een vervolg. Na een introductiedag met een inleiding van de conservator time-based media, de behoudsmedewerker op dat gebied en de bibliothecaris, kregen deelnemers de gelegenheid uitgebreid onderzoek in bibliotheek en archief te doen, met als resultaat vijftien essays over werken in de collectie. Deze werkgroep werd in Utrecht bekroond als beste werkgroep Letteren van het jaar.

ONDERZOEK

Onderzoek heeft een centrale rol in het Stedelijk en vormt de basis voor heel veel activiteiten in het museum: naar objecten en kunstenaars uit de collectie, naar de institutionele geschiedenis, naar

sociaal-maatschappelijke thema's, naar representatie engagement, kennisvorming, participatie, inclusie en de manier waarop verhalen verteld worden.

Vooruitlopend op het verplichte herkomstonderzoek voor musea volgens het rapport *Koloniale collecties en erkenning van onrecht* (2020) van de Adviescommissie Beleidskader Koloniale Collecties, startte het Stedelijk in 2021 een onderzoek naar de herkomst van sommige objecten uit de collectie, alsmede naar de geschiedenis van de financiering van de oprichting en de vroege collectie van het Stedelijk Museum. Hoe waren de geldstromen, en kwam daar koloniaal geld aan te pas? Het Stedelijk gaf cultuurwetenschapper Nancy Jouwe de opdracht om onderzoek te doen naar de culturele en financiële omstandigheden waaronder het museum is ontstaan, wat resulteerde in een artikel onder de titel *The Stedelijk: A Museum in Imperial Amsterdam*, dat eind 2021 in de eerste uitgave van het nieuwe *Szine* gepubliceerd werd. Jouwe beschrijft hoe het in de gekoloniseerde landen opgebouwde vermogen ingezet werd om, hand in hand met een ambitieus gemeentebestuur, een cultureel aanzien te genereren.

Ook breidde het museum het academische *Stedelijk Studies* verder uit naar een online kennislocatie op www.stedelijkstudies.com. Daar zijn onder andere research logs te vinden rondom tentoonstellingen en de samenwerkingen met verschillende partners. In het kader van het onderzoek naar de Russische avant-garde – een platform in samenwerking met het Van Abbemuseum, de Khardzhiev Stichting en de Universiteit van Amsterdam – leverden Frank van Lamoen en Robbie Schweiger namens het Stedelijk een bijdrage aan de Vierde Khardzhiev-conferentie in Thessaloniki in oktober 2021. Van Lamoen gaf bovendien een lezing op het congres 'Bruggenbouwers:

Russische neerlandistiek en Nederlandse russistiek in historisch perspectief’.

PUBLICATIES

De publicaties van het Stedelijk weerspiegelen de uiteenlopende activiteiten rond de collectie en tentoonstellingen en laten een grote diversiteit zien in inhoud en verschijningsvormen, wat aansluit bij de nieuwe *artist-, context- en audience-driven* benadering. In 2021 verschoof de focus van papieren publicaties naar online bijdragen via stedelijkstudies.com. Deze laatste worden goed bezocht door een jong publiek; de grootste groep (27,9%) van het totale aantal geëngageerde websitebezoekers (meer dan één bezoek) is tussen de 25 en 34 jaar; de op één na grootste groep (27,1%) is zelfs nog jonger: tussen de 18 en 24 jaar. In 2021 werkte het team aan het wetenschappelijke en internationale *Stedelijk Studies #11*, geheel gewijd aan het 125-jarig bestaan van het museum. Vragen als: ‘wat waren de beslissende momenten in de museumgeschiedenis, moeten die opnieuw tegen het licht gehouden worden? Waar moet het museum zich in de toekomst op richten?’ spelen een belangrijke rol in deze editie, die rond 24 december werd gepubliceerd. (<https://stedelijkstudies.com/issue-11>).

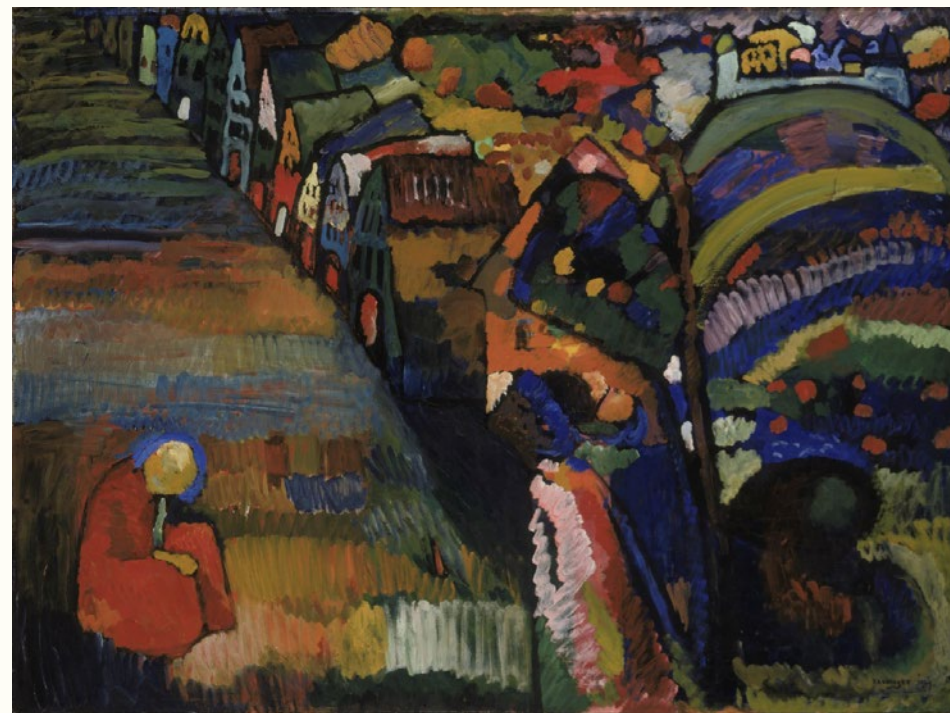
Op uitnodiging van het museum werd in 2021 door externen op verschillende tentoonstellingen gereflecteerd. Zo schreef Vincent W.J. van Gerven Oei over Bruce Nauman, getriggerd door diens werk *Seven figures*, dat vormend was in Oei’s jaren waarin hij zijn *queerness* ontdekte, en schreef Chandra Frank *The Power of the Everyday: Reflections on The Surinamese School exhibition*. Alle essays zijn terug te vinden op <https://stedelijkstudies.com>

In september werd *Baseline. Een nulmeting van queerness in Nederlandse musea* gepresenteerd. Het Stedelijk werkte mee aan dit initiatief van STUDIO i, platform voor inclusiviteit. Verder zagen verschillende museumcatalogi het licht. Voor de expositie *Kirchner en Nolde: Expressionisme. Kolonialisme* is het uitvoerige, meerstemmige onderzoek vastgelegd in een rijk geïllustreerde catalogus in vier talen (Nederlands, Engels, Deens en Duits), over het fascinerende werk van deze twee protagonisten van het expressionisme. Het boek bevat artikelen van historici, antropologen, kunsthistorici en anderen, die verder ingaan op de uiteenlopende vraagstukken en discussies uit de tentoonstelling. Het boek is het resultaat van een samenwerking tussen het Stedelijk Museum Amsterdam, Statens Museum for Kunst in Kopenhagen en het Brücke-Museum in Berlijn. Tevens verscheen een rijk geïllustreerde catalogus bij de tentoonstelling *Remy Jungerman. Behind the Forest*, met een overzicht van het werk van de afgelopen vijftien jaar.

Daarnaast verscheen in de serie Mini Stories Maurice Rummens’ verhaal *Zarraga’s vrouwenvoetbal-schilderijen in het Stedelijk, 1928*, in het kader van de Maand van de vrouwengeschiedenis. Ten slotte publiceerde het Stedelijk op zijn website uitgebreide in memoriams van Ad Petersen (1931-2021), K. Schippers (1936-2021), Etel Adnan (1925-2021), Michel Quarez (1938-2021), Lawrence Weiner (1942-2021) en Rini Dippel (1931-2021).

BRUIKLENEN

Dit jaar ontving het museum 91 bruikleen-aanvragen voor een of meerdere collectiestukken tegenover gemiddeld 134 aanvragen per jaar: een direct gevolg van de voortdurende coronapandemie. Eerder ontvangen aanvragen werden – soms meerdere keren – verlengd of uitgesteld,

Wassily Kandinsky, *Bild mit Häusern*, 1909

of noodgedwongen geannuleerd. Musea moesten voortdurend hun agenda aanpassen vanwege de internationale lockdowns; 85 bruikleenaanvragen konden uiteindelijk doorgang vinden. Net als veel andere musea koos het Stedelijk ook steeds vaker voor het zogenaamde ‘virtuele koerieren’, waarbij een werk niet persoonlijk begeleid wordt, maar de art-handling door de bruikleenemer via een videoverbinding nauwlettend wordt gecontroleerd. Deze methode zal ook in de toekomst, als de fysieke gesteldheid van het werk het toelaat, vaker worden toegepast, ook om daarmee de ecologische voetafdruk te kunnen verminderen.

RESTITUTIE

Inzake de restitutiezaak van *Bild mit Häusern* van Wassily Kandinsky is op 26 augustus 2021 bekend gemaakt dat de

gemeente Amsterdam als huidige eigenaar in haar streven naar herstel van onrecht voor Joodse slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog, heeft besloten het werk terug te geven aan de erven. Het werk is inmiddels overgedragen.

3. ONZE MAATSCHAP- PELIJKE BETEKENIS

Zaalopname Kirchner en Nolde: *Expressionisme. Kolonialisme* (afgebeeld werk van Emil Nolde, *Tropenwald (Südseelandschaft mit Papageien)*, 1914, Kunsthalle Bielefeld: © Nolde Stiftung Seebüll)

FOCUS OP MEERSTEMMIGHEID, INCLUSIE, TOEGANKELIJKHEID EN DUURZAAMHEID

De pandemie maakte in 2021 sommige dingen eenvoudigweg onmogelijk. Grootschalige Public Program-evenementen konden geen doorgang vinden, schoolklassen konden amper worden rondgeleid en zonder de drukbezochte openingen kon het Stedelijk niet de culturele ontmoetingsplek zijn die het normaliter is. Toch hebben we ook in 2021 belangrijke stappen gezet in het vergroten en verdiepen van onze maatschappelijke betekenis, met een focus op meerstemmigheid en inclusie, toegankelijkheid en duurzaamheid.

MEERSTEMMIGHEID EN INCLUSIE

Het Stedelijk werkt op verschillende fronten aan inclusiviteit en meerstemmigheid. Bijvoorbeeld aan een meer divers samengesteld personeelsbestand en het faciliteren van trainingen als 'werwen zonder vooroordelen'. De eerste effecten daarvan worden en zijn zichtbaar: nieuwe medewerkers verrijken bijvoorbeeld het team van conservatoren en onderzoekers, wat te merken is aan de invalshoeken die gekozen worden in het tentoonstellingsprogramma, nieuw geïntroduceerde perspectieven in de collectieopstelling, werken die geselecteerd worden voor aankopen, onderzoek dat wordt geïnitieerd en geografische gebieden die worden bestreken. Ook werkt het museum meer en meer samen met gastcuratoren en klankbordgroepen om de meerstemmigheid verder te waarborgen, zoals bij de tentoonstellingen *Surinaamse School* en *Kirchner en Nolde: Expressionisme. Kolonialisme*. Met de laatstgenoemde *research driven* tentoonstelling heeft het Stedelijk een belangrijk signaal afgegeven: we hebben het initiatief genomen om op een andere manier te kijken naar gewaardeerde kunstenaars en grote namen uit het verleden, en hebben ze gepresenteerd in de context van die tijd en met de onderzoekende blik van nu.

Verder hebben we de belofte ingelost die we in 2020 deden bij het antiracisme statement dat we uitbrachten: om een begin te maken met een inhaalslag in de disbalans in de collectie als het gaat om werk van kunstenaars van kleur en kunstenaars met een herkomstbiografie die niet met West-Europa of Noord-Amerika in verbinding staat, zegden we toe om minstens de helft van het aankoopbudget hiervoor te reserveren. In 2021 was dit het geval, getuige aankopen uit de *Surinaamse School*-tentoonstelling en van makers als Patricia Kaersenhout, Isaac Julien, Paul Mpagi Sepuya, Mounira Al Solh,

Marcel Pinas, Sarah Zapata en vele meer. In de eigen organisatie werkten we aan onze blinde vlekken: naar aanleiding van de tentoonstelling over Kirchner en Nolde volgden museumdocenten en medewerkers publieks-service een training in het adresseren van racisme en andere vormen van discriminatie. Dit krijgt in 2022 een vervolg voor andere teams. Verder ontwikkelden we naar aanleiding van de tentoonstelling in samenwerking met Nederland Wordt Beter, een stichting gericht op een toekomst zonder racisme en uitsluiting, voor het voortgezet onderwijs een lesprogramma over *cultural appropriation*. Het programma helpt docenten om thema's als racisme en *white privilege* bespreekbaar te maken in de klas. In 2022 komt er een versie die ook los van de tentoonstelling kan functioneren.

We sloten het jaar af met de publicatie van de kritische reflectie van cultuur-historisch researcher Nancy Jouwe op de

Mounira Al Solh, *The Mother of David and Goliath*, 2019, verworven met genereuze steun van het Mondriaan Fonds, collectie Stedelijk Museum Amsterdam

ontstaansgeschiedenis van het Stedelijk, met name de financiële aspecten ervan en de relatie met het koloniale verleden. Dit essay is, samen met een gesprek hierover tussen Yvette Mutumba en Rein Wolfs, vanaf 2022 te vinden in een eerste publicatie in de nieuwe serie Szines, waarin actuele thema's, die vaak ook aan de institutionele geschiedenis van het Stedelijk gerelateerd zijn, worden geagendeerd.

Het samenwerkingsverband Musea Bekennen Kleur kreeg in 2021 een vervolg met de presentatie van een gezamenlijk statement van twaalf musea, waarin zij zich uitspreken tegen discriminatie en doelstellingen formuleren voor meerstemmiger musea. Het statement is de uitkomst van een reeks intensieve reflectiesessies in 2020 en 2021 onder begeleiding van externe experts. Museumprofessionals gingen met elkaar in gesprek over hoe zij structureel en duurzaam meer diversiteit en inclusiviteit in hun organisaties kunnen inbedden op het gebied van personeel, programma, publiek en partners. De deelnemers aan Musea Bekennen Kleur komen nog met regelmaat samen om actieplannen te bespreken, advies in te winnen en ervaringen uit te wisselen. Onze maatschappelijke betrokkenheid vertaalde zich onder meer ook in een oproep via onze social media-kanalen om Suriname te steunen tijdens de coronacrisis, en het museum vroeg wederom aandacht voor de jonge Russische kunstenaar Yulia Tsvetkova, van wie het museum in 2020 werk aankocht en die in hongerstaking is gegaan nadat zij werd aangeklaagd door de Russische overheid vanwege vermeende pornografie in haar werk.

TOEGANKELIJKHEID

In 2021 zette het museum verdere stappen op het gebied van toegankelijkheid, deels omdat het de ambitie van het museum is om niet

alleen de collectie, maar ook het publiek te verbreden, deels om de toegankelijkheid ten tijde van de pandemie te vergroten. Dit hebben we op verschillende manieren gedaan. Het online aanbod is aanzienlijk vergroot en permanent beschikbaar. Aangezien bijvoorbeeld de tentoonstelling *Surinaamse School* vanwege de lockdown maar beperkt te zien is geweest, heeft het museum de tentoonstelling online ontsloten door middel van een uitgebreid online archief, met beeld, tekst, video's, talkshow en podcasts, zodat die blijvend toegankelijk is voor de huidige en volgende generaties. Ook andere content is online toegankelijk gemaakt

De coronatijd was met name ook moeilijk voor scholieren, die voor een groot deel van het jaar aangewezen waren op online lessen. Voor hen ontwikkelde het Stedelijk een online examentraining om scholen toch te kunnen voorzien van kunstonderwijs. Hier werd dankbaar gebruik van gemaakt. Aangezien het programma voor veel scholen een welkome aanvulling blijkt op het live lesaanbod en het ook los van de pandemie in een behoefte voorziet, zetten we het in 2022 voort. In 2021 konden doven en slechthorenden bij de collectieopstelling meedoen aan de pilot van een mediatour in Nederlandse Gebaren Taal. De tour is zo goed bevallen dat we deze in 2022 inbedden in onze reguliere audio- en mediatour-app en wordt uitgebreid met meer kunstwerken. Verder werd de website toegerust met een zogeheten Read Speaker, een voorleesfunctie die het slechtzienden mogelijk maakt om de website in spraak te horen.

Een andere manier om de publiekstoegankelijkheid te vergroten, is om voor nieuwe bezoekers de drempel te verlagen om naar het museum te komen. Een samenwerking met de Stadspas bood mensen met een kleinere beurs de mogelijkheid om naar het museum

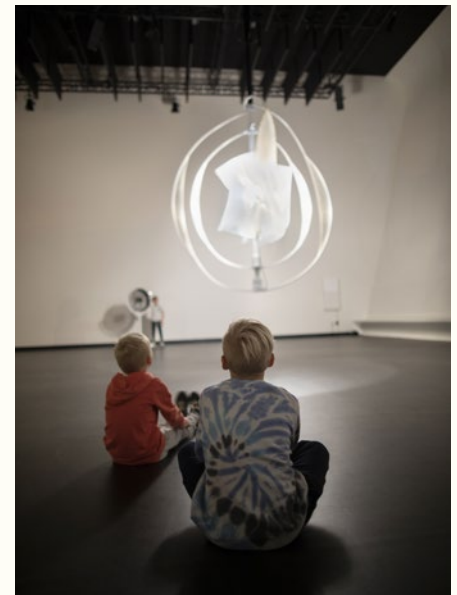
te komen, met een landelijke actie met Albert Heijn bereikten we een zeer groot en nieuw publiek. De in september gelanceerde laagdrempelige serie *Meet the Masters*, mogelijk gemaakt door Mastercard, is een ideaal instapmoment voor wie niet per se veel van kunst weet maar wel geïnteresseerd is.

DUURZAAMHEID

Het Stedelijk zette in 2021 weer nieuwe stappen in milieubewustzijn en duurzaamheid. Met dank aan het Zero Waste Project en Milieuservice is het afvalbeheer van het museum sterk verbeterd. Papier en karton, bakers, plastic, voedselresten en petflessen worden gescheiden ingezameld en in de keuken is een biovergister voor voedselresten geïnstalleerd. Deze is niet alleen duurzaam op het gebied van afvalverwerking, het scheelt ook in transport van containers. Petflessen met statiegeld worden gedoneerd aan een goed doel, net als de lege toners van printers.

Het Stedelijk heeft in Polestar een nieuwe en duurzame partner gevonden. Onderdeel van het meerjarige partnership met deze nieuwe Zweedse fabrikant van premium elektrische auto's is het gezamenlijk aankaarten van thema's over duurzaamheid. Design en innovatie speelt hierin een sleutelrol, Polestar is dan ook de partner voor de tentoonstelling *It's Our F***ing Backyard, Designing Material Futures* in 2022.

Tijdens de coronapandemie heeft in de internationale museumwereld het begrip virtueel koerieren zijn intrede gedaan. Dit houdt in dat fragiele kunstwerken van een bruikleengever niet meer noodzakelijk persoonlijk worden begeleid, maar dat de bruikleennemer waar mogelijk via een videoverbinding de supervisie houdt. Ook het Stedelijk committeert zich meer en meer aan deze nieuwe ontwikkeling; minder reizen en vliegen betekent een kleinere ecologische voetafdruk.

Polestar Kids Tour

Foto: Janus van den Eljnden

4. DIT DEELDEN WE AAN KENNIS

IMC Summerschool Laren

EDUCATIE EN INCLUSIE

In het Stedelijk kan iedereen moderne en hedendaagse kunst en vormgeving ontdekken en beleven. Het museum biedt aan verschillende doelgroepen verdieping, op verschillende niveaus en manieren: zaalteksten, audiotours, in- en rondleidingen, workshops, podcasts, lezingen en publicaties. Daarnaast is er een uitgebreid onderwijsprogramma voor diverse schoolniveaus. De educatieve activiteiten en programma's vertrekken vanuit de belevingswereld van de bezoeker, zijn laagdrempelig en van hoge kwaliteit. Bij de ontwikkeling daarvan werken we samen met uiteenlopende partners zoals Stichting Nederland Wordt Beter en creatieve broedplaats De Kazerne.

ONDERWIJS

Het afgelopen jaar heeft het Stedelijk zijn onderwijsaanbod inhoudelijk aangescherpt. Daarbij komt de nadruk te liggen op de maatschappelijke vraagstukken die de kunstwerken aansnijden. De museumcollectie van het Stedelijk zit namelijk vol aanknopingspunten voor gesprekken over de grote vragen van deze tijd. We voorzien hiermee in de behoefte van docenten om handen en voeten te geven aan burgerschapsonderwijs, sinds 1 augustus 2021 een verplichting in het primair en secundair onderwijs. Zo ontwikkelde de afdeling educatie samen met Nederland Wordt Beter een onderwijsprogramma over culturele toe-eigening voor vmbo, havo en vwo, naar aanleiding van de expositie *Kirchner en Nolde: Expressionisme. Kolonialisme*. Dit helpt docenten om moeilijke thema's zoals racisme en *white privilege* bespreekbaar te maken in de klas. Door onder woorden te brengen wat je ziet en welke betekenis je daaraan geeft, krijgen verschillende perspectieven de ruimte en worden inzichten uitgewisseld. Vanwege de coronamaatregelen kon dit programma maar voor een beperkt deel worden uitgerold, maar gezien de positieve feedback zal in 2022 een versie ontwikkeld worden die ook los van de *Kirchner en Nolde*-expositie kan functioneren.

In het verlengde van het aangescherpte onderwijsprogramma en het toepassen van de Code Diversiteit en Inclusie hebben alle museumdocenten een training gevolgd over het dekoloniseren van de museumpraktijk en het omgaan met racisme en andere vormen van discriminatie op de museumvloer. Deze training werd verzorgd door toonaangevende denkers en activisten Chihiro Geuzebroek, Raki Ap en Hodan Warsame. Het werd zeer goed gewaardeerd en ook andere teams zullen komend jaar deze training krijgen. In de periode dat de scholen wel weer open waren maar de musea nog niet, hebben we ons ingezet om leerlingen te blijven

bedienen, onder andere met een online examentraining.

Tot slot ontwikkelde het Stedelijk samen met de organisatie The Hmmm in het kader van de Bruce Nauman-tentoonstelling voor het voortgezet onderwijs een lesprogramma over het fenomeen *deepfakes*: een bijdrage aan de mediawijsheid van jongeren.

PUBLIEKSBEGELEIDING: RONDLEIDINGEN, AUDIOTOURS, PODCASTS

Op 1,5 meter afstand kunnen we helaas geen groepsrondleidingen verzorgen. Daarom is het Stedelijk vorig jaar inleidingen bij onze tentoonstellingen gaan aanbieden, waarbij het publiek op veilige afstand van elkaar zit. Deze gratis inleidingen zijn zo'n succes gebleken dat het een *corona keeper* is geworden. Voor veel bezoekers is de drempel veel lager om even aan te sluiten bij een inleiding van 15 minuten dan zich te committeren aan een rondleiding van een uur die op een specifiek tijdstip begint en eindigt. Een kwartier blijkt genoeg om onze bezoekers op weg te helpen om op eigen gelegenheid op avontuur te gaan in de tentoonstelling. We geven ze context, kijksuggesties en vragen om zelf mee op ontdekkingsreis te gaan door de tentoonstelling(en). Elke zaterdag- en zondagmiddag bieden we deze aan in het Nederlands en Engels, op een zichtbare plek in het museum.

In het nieuwe succesvolle avondprogramma *Meet the Masters*, gelanceerd in augustus, reflecteren diverse gasten op geheel eigen wijze op het werk van een toonaangevende kunstenaar (zie ook p. 11).

Onze audiotours blijven onverminderd populair: in 2021 beluisterden 64.232 bezoekers een audiotour in het museum, de gemiddelde pick-up rate was 32%. Via de mobiele website maakten nog eens 4.763 mensen gebruik om een audiofragment/tour te beluisteren, en via de SoundCloud waren

het nog eens 7.730 mensen. In aanvulling op het vaste aanbod is in 2021 een pilot gestart voor een mediatour in de Nederlandse gebarentaal (NGT) en een voeltour voor bezoekers met een visuele beperking, beide bij de vaste collectie. Over de voeltour is het museum nog niet tevreden, maar de NGT-tour was een succes en wordt in 2022 uitgebreid. Tot slot ontwikkelde het team educatie *Prikkelarm bezoek* en Kunstonderwijs voor neurodiverse leerlingen.

Ook in het benaderen van het publiek via zaalteksten maakte het Stedelijk nieuwe keuzes; in de begeleidende teksten van de collectieopstellingen zijn naast de 'klassieke' zaalteksten van de conservatoren ook de verhalen en opinies van verschillende kunstenaars verwerkt. Zo wordt het vertellen over hun eigen werk als onderdeel van de kunstpraktijk gepresenteerd, en krijgt de bezoeker meerdere stemmen te horen.

FAMILIES

In het begin van de pandemie experimenteerde het Stedelijk met publieksbegeleiding via Whatsapp. Voor de meeste bezoekers was dat onwennig, maar het leidde tot een nieuw concept voor een speurtocht voor families. Via Whatsapp staat de familie in direct contact met onze museumdocent: deze geeft aanwijzingen en opdrachten die te maken hebben met de vaste collectie. De kinderen speuren in de kunstwerken, worden gestimuleerd hun fantasie te gebruiken en sturen hun antwoorden terug in de vorm van foto's en appjes. Het blijkt voor kinderen een enorm succesvolle formule (ca. 500 deelnemers op 28 zondagochtenden), zodat deze gratis Whatsapp Speurtocht intussen is opgenomen in het vaste aanbod: elke zondagochtend, zonder reservering. Nog een *corona keeper* dus.

Voor *Samen zijn we Stedelijk* hebben gezinnen intensief samengewerkt met

kunstenaars en Stedelijk-medewerkers om tot nieuwe inzichten en ideeën te komen voor onze familieprogrammering. Hun input heeft zijn weg gevonden in verschillende workshops, onze vernieuwde familierondleiding en een herziening van ons onderwijsaanbod voor groep 6, 7 en 8.

BLIKOPENERS

Onder de corona-omstandigheden was het niet verantwoord om een nieuwe lichting Blikopeners te werven. In plaats daarvan hebben we ons in 2021 geconcentreerd op de alumni Blikopeners: verschillende deelnemers van de afgelopen jaren. Zij organiseerden bijvoorbeeld zelf de Summer School over Bruce Nauman en ontwikkelden programmering voor Museumnacht. Bovendien hebben de alumni Blikopeners in samenwerking met OSCAM en The New Originals een levensgrote schaakset – ontworpen door TNO – gepresenteerd in de Schiphol Entree. Hier konden bezoekers zelf een potje schaken. Er waren ook beginnersworkshops om kennis te maken met de schaaktechniek, in het Stedelijk en in OSCAM.

In samenwerking met The Black Archives heeft het team educatie een onderwijsposter ontwikkeld naar aanleiding van *Surinaamse School*. De Blikopeners ('oude' lichting 2020) zouden gastlessen naar aanleiding van deze tentoonstelling gaan verzorgen op Amsterdamse middelbare scholen maar dit kon vanwege de coronamaatregelen niet doorgaan. Zij hebben toen met een elektrische bakfiets de onderwijsposters bij 285 middelbare scholen in Amsterdam bezorgd, met daarbij een link naar het online lespakket, zodat de docenten ermee aan de slag konden. In 2022 zal de poster ook onder scholen in Paramaribo aangeboden worden, in combinatie met gastlessen. ging een lange periode van onderzoek en samenwerking met verschillende partijen vooraf. Om dit werk en de resultaten ervan te behouden

Foto: Rachel Ecclestone

Blikopeners X Oscam X The New Originals: levensgroot schaakspel in de entreehal

Foto: Maarten Nauw

Meet the Masters gewijd aan Bruce Nauman, met danser/choreograaf Simono the Private Dancer

en te delen werd een reader ontwikkeld, die zowel online als in druk verscheen. Gastcuratoren van de tentoonstelling schreven bijdragen vanuit hun expertise en bovendien bevat de reader reflecties op het proces van de totstandkoming van de expositie, om inzichtelijk te maken welke overwegingen van belang zijn geweest in het project. Om toekomstig onderzoek te faciliteren is een uitgebreide bibliografie opgenomen.

Sinds 2017 werkt het Stedelijk samen met het Van Abbemuseum aan STUDIO i, een platform voor inclusieve cultuur. In 2020 werd deze fase van het project afgesloten

met een volgeboekt kenniscafé, waar de online publicatie *Wat je ziet, ben je zelf* werd gepresenteerd, ontwikkeld in samenwerking met onderzoeker en educator Stefanie van Gemert. Zij verbindt hierin de postkoloniale theorie aan het vak van rondleiden en stelt de vraag: wat is de positie en de rol van rondleiders in een museum dat stappen wil maken op het gebied van inclusie?

Met al deze activiteiten en producten biedt het Stedelijk iedereen, ongeacht het niveau van kunstkennis, een waardevolle ervaring.

Museumnacht op 6 november 2021, dansen tot in de late uurtjes met TNO Sound

Foto: Maarten Nauw

Foto: Maarten Nauw

Foto: Maarten Nauw

Tijdens de Rabo Familiedag op 20 oktober waren er workshops, rondleidingen, de Whatsapp speurtocht en een photobooth. We ontvingen ruim 1160 gasten.

5. ZO WAREN WE ZICHTBAAR

Zaalopname Bruce Nauman

Foto: LNDWstudio

MARKETING EN COMMUNICATIE

We zijn het jaar met een gesloten museum begonnen en sloten het ook zo af. De coronapandemie had een grotere impact op de bezoekersaantallen dan vorig jaar, wat niet verwonderlijk is, met 168 sluitingsdagen in 2021, tegenover 111 in 2020. Ook het aantal internationale toeristen in de stad was vanwege de pandemie nog laag in vergelijking met andere jaren. Desondanks waren we '365 dagen zichtbaar' en hebben we opnieuw een stijging van nieuwe bezoekers weten te realiseren. Ook nam het bezoek aan onze online kanalen significant toe.

STEDELIJK AT HOME

Stedelijk at Home, het programma dat we in het eerste coronajaar opstartten, kreeg in het tweede coronajaar een vervolg, waardoor we dankzij online activiteiten gedurende de vijf sluitingsmaanden toch 24/7 toegankelijk waren. We boden opnieuw via de kunst inspiratie, verdieping, troost, ontspanning en verlichting. We deelden sneakreviews (online tours) van tentoonstellingen, talks en podcasts, keken hoopvol uit naar mogelijke openingsdata, deelden af en toe het vreugdevolle nieuws dat tentoonstellingen verlengd konden worden en welke kunstwerken op de bezoekers wachtten achter de gesloten museumdeuren. Ook de staff pic(k)s bleven populair, waarin medewerkers vertellen over hun favoriete werk in het museum. Ondertussen werkten we hoopvol door aan alle plannen en campagnes vanaf het moment dat we open mochten.

WELKOM TERUG

In mei 2021 kwam er eindelijk goed nieuws: de musea mochten per 5 juni weer open. 28 mei zijn we via alle kanalen gestart met de 'We mogen weer open-campagne', en met succes: van de cover van het *Museumtijdschrift* en *Het Parool* tot Linda.nl: in alle media waren we zichtbaar en werden onze tentoonstellingen *Surinaamse School* en *Bruce Nauman* als *must-sees* benoemd. Na de opening wisten bezoekers het Stedelijk weer te vinden, ondanks de beperkende maatregelen die nog altijd golden en vanaf 6 november met het verplichte coronatoegangsbewijs. De periode dat we open waren kenmerkte zich door verschillende maatregelen. Van een vooraf te boeken ticket met tijdsloten en één bezoeker per 10 m² naar het loslaten van alle maatregelen in september om vanaf 13 november weer terug te keren naar het dragen van mondkapjes en toegang met een coronatoegangsbewijs. Voor de veiligheid van bezoekers en medewerkers was op verschillende momenten extra communicatie nodig.

Bezoekers in de rij om de expositie Bruce Nauman te bezoeken

Foto: LNDWstudio

POSITIONERING

We zijn sinds jaar en dag in de Amsterdamse, Nederlandse en vaak ook internationale volksmond 'het Stedelijk'. Dat is een zelfbewuste naam met een gevoelswaarde, die symbool staat voor hét publieke museum voor moderne en hedendaagse kunst en vormgeving in Nederland, een uitgesproken en eigenzinnig instituut in een eigenwijze stad. In 2021 hebben we grote stappen gezet in het aanscherpen van onze positionering.

Het Stedelijk heeft een stabiele plaats in de top vijf van best bezochte musea in Nederland. Met de (na de coronapandemie) te verwachte stijging van het aantal internationale bezoekers aan Amsterdam is de verwachting dat het aandeel buitenlands bezoek in het Stedelijk de komende jaren blijft stijgen. De herziene positionering, gericht op nationaal en internationaal publiek, zal in 2022 zijn beslag krijgen.

NIEUWE BEZOEKERS EN LOYALE FANS

In de periode dat we open waren, was het Stedelijk in de stad en ver daarbuiten, on- en offline, zichtbaar met onze openings- en laatste-weken-campagnes voor de tentoonstellingen *Bruce Nauman*, *Kirchner en Nolde: Expressionisme*, *Kolonialisme* en *Remy Jungerman*. Met impactvolle, geïntegreerde campagnes met een heldere boodschap en een vernieuwde digitale strategie brachten we deze exposities onder de aandacht. Onze trouwe bezoekers weten het Stedelijk nog steeds te vinden. Ook in 2021 hebben we ingezet om het bereik via onze eigen kanalen te vergroten. Door die kanalen optimaal te benutten en uit te breiden bereikten we via social media ruim 579.900 volgers. Ten opzichte van 2020 zien we een groei in volgers: 5,57% meer op Instagram, 23,41% meer op LinkedIn en 17,94% meer via YouTube. Ook groeide het engagement op Instagram en LinkedIn. Deze groeit hangt voornamelijk samen met een actievere inzet

van Stories op Instagram en het toegenomen gebruik van DM door gebruikers, een laagdrempelige manier om met het Stedelijk in contact te komen. Verder kregen we voor de nieuwsbrief maar liefst 14.021 nieuwe aanmeldingen. Tot slot heeft het Stedelijk samen met de Blikopeners, de groep jonge *peer educators* die bij het Stedelijk werken, nu ook de eerste stappen gezet op het populaire social media-platform TikTok.

Daarnaast is het museum ook nog steeds op zoek naar nieuwe doelgroepen, zeker door de impact van de beperkte reismogelijkheden. We zijn verschillende samenwerkingen gestart om hen, naast onze lopende tentoonstellingscampagnes, te bereiken. Via de Albert Heijn Museumweken waren we bijvoorbeeld zichtbaar voor een miljoenenpubliek. Klanten van de supermarkt konden in de zomermaanden met 30% korting een deelnemend museum voordelig bezoeken. Met een Stadspas-actie konden de bezoekers met een kleinere beurs gratis iemand meenemen naar de tentoonstelling *Surinaamse School*.

De lockdown beperkte het aanbod van inspirerende locaties voor een veilige en geslaagde date. Het Stedelijk bood vanaf 8 december 2021 dé oplossing met de Heart Tour, een route met vragen langs spraakmakende werken uit de collectie. Met extra gespreksstof kunnen daters elkaar en de kunst beter leren kennen. Bij de lancering kreeg elk koppel tijdelijk het tweede kaartje van het huis en een week later is de samenwerking met Inner Circle bekendgemaakt. Dit programma, dat door publiek en media enthousiast onthaald werd, zal in 2022 zeker een vervolg krijgen.

Tijdens Museumnacht op 6 november bleek het Stedelijk bovendien een zeer gewilde plek voor jong publiek. Verder kwam er een vervolg op de samenwerking met Patta,

Meet the Masters gewijd aan Bruce Nauman, met performer/songwriter Lakshmi en haar producer LudoWic

Foto: Maarten Nauw

Foto: LNDWstudio

Jeff Koons en Rein Wolfs in de entreehal tijdens de opname van het programma College Tour waar Koons te gast was

die in 2020 gestart was: in 2021 werd een tweede serie T-shirts gelanceerd. Door deze succesvolle acties en campagnes kon het Stedelijk rekenen op maar liefst 53% nieuwe bezoekers, de grootste toename sinds de heropening in 2012. De groei van mensen die voor de eerste keer naar het Stedelijk kwamen nam vooral toe onder de bezoekers tussen de 18 en 30 jaar.

IN DE MEDIA

Ondanks het feit dat het museum de eerste vijf maanden van het jaar gesloten was voor publiek, wist het in 2021 met meer dan 2.750 berichten in de pers een mediawaarde te behalen van bijna 14 miljoen euro, en een kleine 400 miljoen mensen te bereiken. De focus lag bij Nederlandse media als de landelijke dagbladen, en buitenlandse media in met name de buurlanden. De media-aandacht betrof grote tentoonstellingen als *Surinaamse School*, *Bruce Nauman* en *Kirchner en Nolde*, het eerste deel van de nieuwe collectieopstelling *Tomorrow*

Is a Different Day, de winnaar van de *Prix de Rome* en *Remy Jungerman*. In diverse recensies werden de tentoonstellingen ook in het kader geplaatst van de koers die het museum vaart als een museum op zoek naar verbreding en meerstemmigheid. Verder werkte het museum in 2021 mee aan vele filmproducties. Zo was het Stedelijk de locatie voor College Tour met de Amerikaanse kunstenaar Jeff Koons en voor de populaire Netflix bioscoopfilm *Anne+*. Er waren opnamen voor documentaires over Koos Breukel, Rachid Ben Ali en *De bezette stad*, een documentaire van Steve McQueen over de Tweede Wereldoorlog. *Surinaamse School* was de *backdrop* voor interviews met Jeangu Macrooy, alsmede voor zijn persfoto's, waarmee het Stedelijk in heel Europa op tv te zien was tijdens de finale van het Eurovisie Songfestival. Verder nam Rein Wolfs samen met andere museumdirecteuren deel aan het NPO-programma *De achterkant van het gelijk*, waarin ethische dilemma's worden besproken.

tomorrow is a different day collection 1980–now

Campagnebeeld van deel 1 van de nieuwe collectie-opstelling

TOMORROW IS A DIFFERENT DAY / STORY

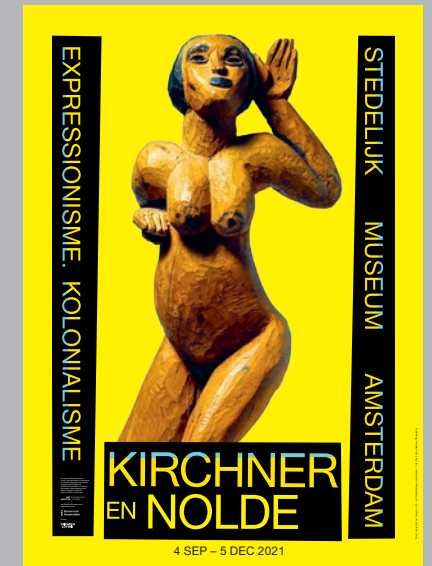
De laatste week van het jaar is afgesloten met de serie *Tomorrow is a Different Day Story* voor Instagram en Facebook. In elke aflevering van deze serie Art Stories maken bezoekers kennis met verhalen over een meer of minder bekend werk uit de collectie-opstelling *Tomorrow is a Different Day*. Deze Stories moeten nieuwsgierig maken naar de kunstwerken maar zijn meer dan een sneakpreview; het zijn laagdrempelige minikunstlessen in de snelle beeldtaal van Instagram, in een tone-of-voice die aansluit bij de belevingswereld van onze online volgers, waarvan de grootste groep 20-34 jaar is. De vele interactieve mogelijkheden die deze mediakanalen bieden, maken de Stories tot laagdrempelige gespreksonderwerpen. Reacties van lezers delen we ook weer achteraf, zodat het verhaal zich blijft ontwikkelen.

De populariteit van online content heeft zich tijdens de langdurige lockdowns in 2020 en

2021 bewezen. Met de Art Stories zorgen we ervoor dat museum én collectie zichtbaar blijven, ook voor de groep die ons nu (nog) niet bezoekt. Zij kunnen zo kennis blijven maken met (nieuwe) kunst en de verhalen erachter.

De veelal persoonlijke reacties die op de ART Stories binnen zijn gekomen, bewijzen dat de interactieve features die kanalen als Instagram en Facebook (Stories) bieden, een uitstekende manier zijn om onze online community op een uitnodigende manier met de collectie te verbinden.

CAMPAGNE- BEELDEN

BEZOEKERS

Foto: LNDWstudio

Foto: LNDWstudio

Foto: Maarten Nauw

Foto: Maarten Nauw

Foto: Maarten Nauw

Foto: Maarten Nauw

Foto: Maarten Nauw

6. ZIJ STEUNDEN ONS

Event in samenwerking met Polestar

DEVELOPMENT

Vanwege de lockdown moest het Stedelijk, net als in 2020, in de eerste helft van het jaar zijn begunstigers digitaal op de hoogte houden van het wel en wee in het museum, zonder hen live te kunnen ontmoeten en te bedanken voor hun hartverwarmende steun. Gelukkig mochten we opnieuw rekenen op de onmisbare financiële bijdragen van onze sponsors, fondsen en particuliere begunstigers. En natuurlijk zijn we zeer dankbaar voor het feit dat ook in 2021 het museum 'coronasteun' van de gemeente heeft mogen ontvangen. Na de heropening in juni kwamen de membership-evenementen weer op gang. Ook werden dit jaar nieuwe samenwerkingen afgesloten en met trots nieuwe partners verwelkomd.

MEMBERSHIPS

Het ledenaantal is dit jaar stabiel gebleven, ondanks de coronamaatregelen. De tweede helft van het jaar konden er weer evenementen plaatsvinden, waaronder voor de Stedelijk Circle de talk door Rein Wolfs over de nieuwe collectiepresentatie. Ook het partnership met Ace & Tate voor de *In Conversation With*-reeks werd voortgezet, waarbij onder andere kunstenaar Remy Jungerman in gesprek ging met Young Stedelijk-ambassadeurs. Tevens werd in 2021 een bijzondere, internationale samenwerking gelanceerd, namelijk tussen de young patron-clubs van het Stedelijk Museum, WIELS en Palais de Tokyo. Daarbij organiseert iedere club een weekend in zijn eigen stad; voor ons belangrijk om de zichtbaarheid van het Stedelijk én Young Stedelijk te vergroten, kennis te delen en het netwerk te verbreden. Deze samenwerking was een succes en het is dan ook onze ambitie om vanaf volgend jaar meer samenwerkingen en activiteiten te realiseren.

SPONSORSHIPS

In 2021 ontving het Stedelijk genereuze bijdragen van onze loyale partners zoals Rabobank Amsterdam, Freshfields en van de Stedelijk Club. Er zijn ook belangrijke nieuwe meerjarige partnerships ontstaan. Zo vonden we in Mastercard de ideale partner om kunst toegankelijk te maken voor een breed publiek. Mastercard is de naamgever van het nieuwe Public Program-onderdeel *Meet the Masters*. Ook verwelkomden we met het Zweedse elektrische automerk Polestar een nieuwe en inspirerende partner, met wie we de komende jaren thema's over duurzaamheid gaan agenderen. Het Stedelijk ontwikkelde in reactie op het thuiswerken voor bedrijven de *Stedelijk online energizer*, een energieke online sessie waarbij museumrondleiders medewerkers van bedrijven uitnodigen zichzelf en hun

collega's via de kunst beter te leren kennen. Hiermee wisten we verschillende nieuwe bedrijven te inspireren; het programma wordt op zaal voortgezet zodra het museum heropent.

De Jaarlijkse Rabo Familiedag in de herfstvakantie was wederom een groot succes: we ontvingen ruim 1.000 gezinnen met jonge kinderen, die grotendeels voor het eerst in het Stedelijk waren.

Tot slot nam het Stedelijk deel aan de Startup in Residence (SIR) van de gemeente Amsterdam, met twee vraagstukken om de culturele sector te verduurzamen. SIR is een innovatieprogramma waarin overheden samenwerken met startups, uitgaand van co-creatie.

FONDSEN

Dit jaar ontving het Stedelijk maar liefst twee keer steun van het Kickstart Cultuurfonds: eenmaal in verband met de door de coronapandemie gemiste ticketinkomsten en extra beveiliging voor het naleven van de coronamaatregelen bij de tentoonstelling *Bruce Nauman*, en een tweede maal voor het Art Stories-project. De Bruce Nauman-tentoonstelling kreeg daarnaast steun van andere (ook internationale) fondsen: de Terra Foundation for American Art, Fonds21, het Blockbusterfonds, de Turing Foundation, Stichting Zabawas en de Fundación Almine y Bernard Ruiz-Picasso para el Arte. De andere grote expositie dit jaar, *Kirchner en Nolde: Expressionisme. Kolonialisme* kreeg internationale steun van de Art Mentor Foundation Lucerne. Fonds 1999 steunde een uitgebreid educatieproject met als doel het Stedelijk toegankelijker te maken voor iedereen. Zo is de Touch & Tell Tour ontwikkeld voor mensen met een visuele beperking en een tour in Nederlandse gebarentaal (NGT) voor mensen met een auditieve beperking. Voor mensen met een visuele beperking is de Read Speaker ontwikkeld: webteksten

Foto: Maarten Nauw

Rein Wolfs presenteert het tentoonstellingsprogramma voor 2022 aan de fondsen

zijn nu ook beschikbaar als voorleestekst. De afdeling Educatie ontwikkelde bovendien dankzij de steun van het fonds een *Prikkelarm bezoek* en Kunstonderwijs voor neurodiverse leerlingen. Van het Mondriaan Fonds ontvingen we welkome steun voor de verlengde exposities *Van Thonet tot Dutch design. 125 wonen in het Stedelijk* en *ULAY WAS HERE*, alsmede voor het Collectieplan en een medewerker collectie. Tot slot kon het Stedelijk ook in 2021 rekenen op de belangrijke steun van de VriendenLoterij. Dankzij deze gelden kan het museum met name in de collectie investeren, in de vorm van restauraties en aanwinsten.

STEDELIJK MUSEUM FONDS (SMF)

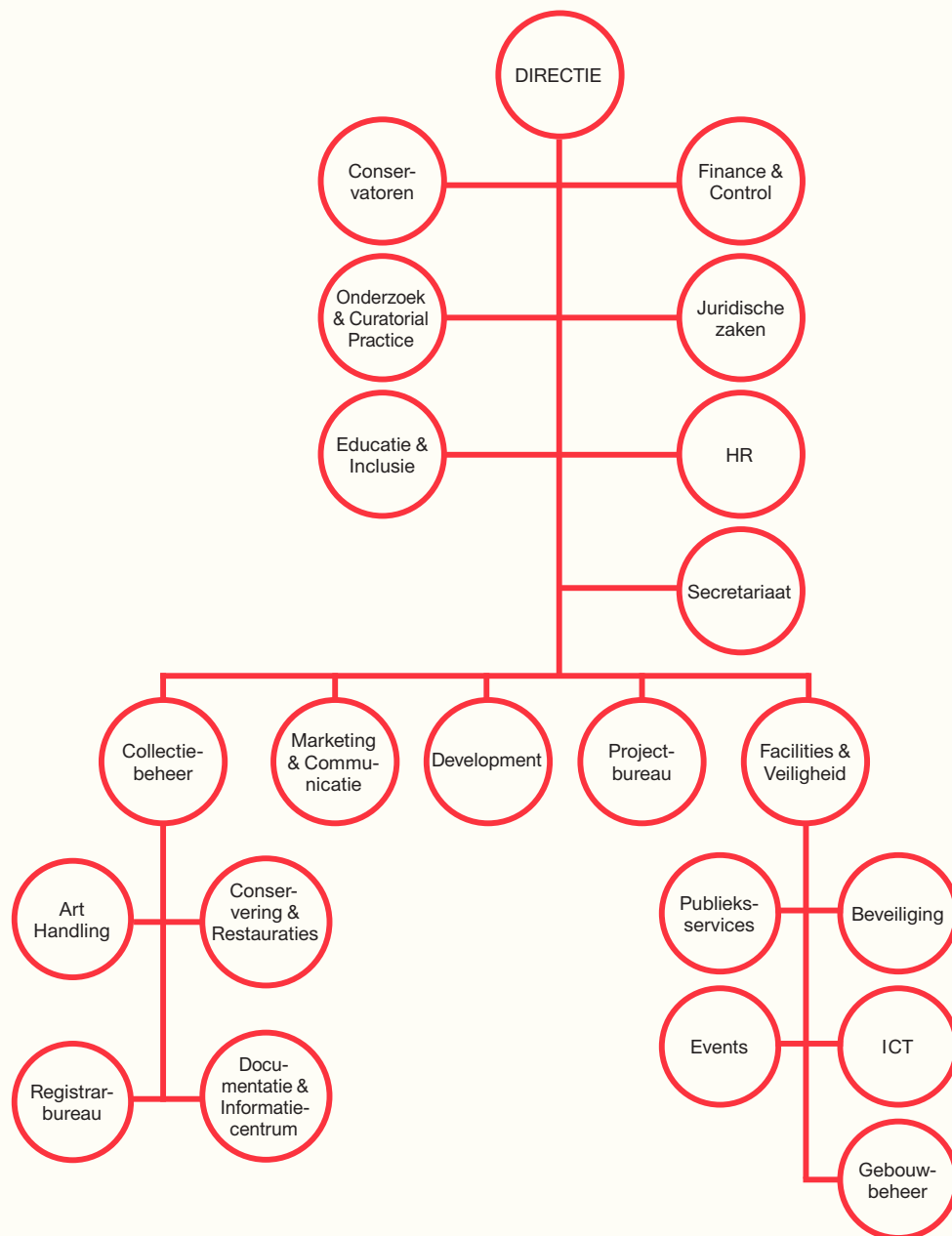
Dankzij het netwerk van de SMF-bestuursleden zijn er veel nieuwe contacten gelegd met particulieren die interesse hebben in het Stedelijk. Het goed bezochte Stedelijk diner tijdens Art Basel droeg bij aan steuntoezeggingen van zowel nieuwe begunstigers

als bestaande relaties. Vanuit de Fondsen op Naam, eenmalige schenkingen en uit de algemene baten heeft het SMF royaal kunnen bijdragen aan aankopen van werk van Isaac Julien, Corita Kent, Magali Reus, Patricia Kaersenhout en Lucas Arruda. Een aantal SMF-relaties heeft de collectie verrijkt met kunstwerken die rechtstreeks aan het Stedelijk zijn geschonken. De tentoonstellingen van Bruce Nauman en Remy Jungerman werden financieel ondersteund door het SMF, evenals het Blikopenersprogramma. Een royale geormerkte gift van een particulier fonds heeft ervoor gezorgd dat het museum dit jaar een belangrijk restauratieonderzoek is gestart naar de werken van Malevich in de collectie. Dit onderzoek zal verspreid over meerdere jaren worden uitgevoerd.

Corporate event van onze nieuwe partner Mastercard

7. DIT ZIJN WIJ

ORGANISATIE EN PERSONEEL

MISSIE EN VISIE

Het Stedelijk is een eigenzinnig instituut, geworteld in de eigenwijze stad Amsterdam, in een nationale en internationale context. Het is een museum van wereldklasse dat zowel een breed publiek als vakgenoten inspireert. Onze kernactiviteiten zijn het beheer van, het onderzoek naar en de presentatie van de Amsterdamse, internationaal vermaarde collectie van moderne en hedendaagse beeldende kunst en vormgeving. Tegelijkertijd bieden wij een ambitieuze en meerstemmige programmering met onder meer tentoonstellingen, educatieprogramma's en een Public Program met performances, filmvertoningen, lezingen en debat, in samenwerking met een breed netwerk van partners. We delen kennis waar mogelijk en maken verantwoord gebruik van de aan ons toevertrouwde publieke en private middelen.

SAMENSTELLING PERSONEEL

Op 1 januari 2021: 150,03 FTE

Op 31 december 2021: 160,34 FTE

In 2021 vonden geen wijzigingen plaats in de directie en het managementteam.

Directie:

- Rein Wolfs, directeur
- Jacqueline Bongartz, zakelijk directeur

Voor de nevenfuncties van de directie zie onze [website](#).

Managementteam:

- Vanessa van Baasbank, directiesecretaris/bedrijfsjurist
- Lucas Bonekamp, manager Projectbureau
- Anna Bülow, manager Collectiebeheer
- Enrica Flores d'Arcais, manager Development
- Raisa Gerrets, manager Facilities & Veiligheid
- Darija Kalkan, manager Marketing & Communicatie

- Tanya Visser, manager Finance & Control
- Fieke Werner, manager Human Resources

INCLUSIE EN DIVERSITEIT

Het in 2020 ingezette wervingsbeleid, gericht op meer inclusie en diversiteit, is in 2021 voortgezet. De kern hiervan is dat er gebruik wordt gemaakt van andere wervingskanalen en de 'Rooney Rule' wordt toegepast, zodat in elke procedure tenminste één persoon met een diverse achtergrond wordt uitgenodigd voor een gesprek. Om onbewuste vooroordelen tijdens sollicitatiegespreken te voorkomen, worden die gestructureerd gevoerd, waarbij aan kandidaten grotendeels dezelfde vragen worden gesteld. Met name in de artistieke staf konden belangrijke stappen worden gezet om die diverser te maken.

Daarnaast is in het kader van diversiteit en inclusie een tweede diversiteitsmeting gehouden onder alle medewerkers. Via deze anonieme enquête kreeg het museum inzicht in de diversiteit onder het personeelsbestand op verschillende gebieden (onder andere afkomst, religie, genderidentiteit, opleidingsniveau, arbeidsbeperking etc.). Om op basis hiervan beleid te ontwikkelen en concrete actie te ondernemen zijn inmiddels stappen gezet; zo werkt het museum nu samen met Onbeperkt aan de slag om zich bij de werking ook te richten op kandidaten met een arbeidsbeperking.

De acties die op de in 2020 opgezette routekaart Diversiteit en Inclusie staan, zijn in 2021 verder uitgevoerd. Hieronder vallen onder andere het geven van trainingen op het gebied van diversiteit en inclusie zoals bijvoorbeeld een training genderdiversiteit en een training werven zonder vooroordelen.

TALENTONTWIKKELING

Het Stedelijk heeft op verschillende afdelingen ruimte voor stagiairs om werkervaring

Foto: Martijn Janssen

Voor de opname van College Tour wordt het beeld *Ushering in Banality* (1988) van Jeff Koons verplaatst

op te doen. In 2021 was het gelukkig mogelijk meer stagiairs een stageplek te bieden dan in 2020, namelijk 36. Van hen volgden er 21 een universitaire opleiding, drie een HBO-opleiding en dertien een MBO-opleiding. Zij waren voornamelijk afkomstig van kunstgerelateerde studies en beveiligingsopleidingen.

Voor de talentontwikkeling van de eigen medewerkers konden we gebruik maken van de opleidingen die door de overheid werden gesubsidieerd via NL leert door. 22 medewerkers volgden één of meer trainingen in dit kader. Daarnaast volgden 34 medewerkers een training projectmanagement om het projectmatig werken binnen het Stedelijk verder te verankeren en volgden 19 medewerkers een training timemanagement. Medewerkers konden ook individuele opleidingen of trainingen volgen.

INTERNE COMMUNICATIE

Door het thuiswerken als gevolg van corona stond de interne communicatie hoog op de agenda. De directie stuurde om de week een mail naar alle medewerkers, en om de andere week kwamen de medewerkers bij elkaar bij de online 'zeepkist'. Hierin was regelmatig aandacht voor de mentale gezondheid, o.a. door aandacht te vragen voor de thuiswerkchallenge en medewerkers de ruimte te geven om overdag te sporten toen dit 's avonds niet meer mogelijk was. Medewerkers die hun kinderen thuis hadden toen scholen en opvang dicht moesten, kregen nadrukkelijk de ruimte om werk en zorg op een haalbare manier te combineren.

WERKDruk

Om de door medewerkers gevoelde werkdruk te verminderen, startte het MT met een traject om meer inzicht te krijgen in de

oorzaken van de werkdruk en vooral om te komen tot korte- en langetermijnoplossingen hiervoor, zodat medewerkers hier snel in positieve zin iets van merken. Daarnaast wordt op verschillende afdelingen bekeken hoe de werkwijze kan worden verbeterd, met name in de samenwerking tussen verschillende afdelingen.

ONDERNEMINGSRAAD (OR)

Ook in 2021, het tweede COVID-jaar, heeft de OR frequenter dan gebruikelijk overleg gehad met de directie: in totaal heeft de OR twaalf keer met de directie vergaderd. Belangrijke onderwerpen waren (wederom): veilig en gezond (thuis)werken, de organisatiestructuur, werkdruk en welzijn en de financiële situatie. Met de voltallige raad van toezicht heeft één gesprek plaatsgevonden, daarnaast hebben er twee gesprekken plaatsgevonden met een delegatie van de raad en gaf de OR input aan de Remuneratie- en Nominatiecommissie. In totaal behandelde de OR negen instemmingsaanvragen en twee adviesaanvragen. Ook maakte de OR gebruik van haar initiatiefrecht. OR-leden namen deel aan verschillende commissies, waaronder de Arbocommissie en zij voerden gesprekken met externen in het kader van de ICT en RI&E. Eind 2021 heeft de OR-verkiezingen uitgeschreven, die in januari 2022 zullen plaatsvinden.

De OR bestond dit jaar uit: Dorine de Bruijne, voorzitter; Ankie van den Berg, vicevoorzitter; Berber Hoftijzer, secretaris; en de leden Jan Herman den Hartog; Iris Muffels; Alfred Munroe; Alein van der Staaij en Sandra Weerdenburg.

VERTROUWENSPERSOON

In 2021 is de Meldregeling Integriteit tot stand gekomen en is in overleg met de OR de Regeling Vertrouwenspersoon en Klachtencommissie geactualiseerd. In de Regeling Vertrouwenspersoon is nu naast de

interne vertrouwenspersoon ook de mogelijkheid om naar een externe vertrouwenspersoon te gaan, opgenomen. De interne vertrouwenspersoon van het museum was in 2021 Hetty Wessels (medewerker Beeldbank). De externe vertrouwenspersoon, verbonden aan het bureau Bezemer & Schubad, is Yaşar Ustuner.

Elk kwartaal vindt er overleg plaats tussen de vertrouwenspersoon en de manager HR. Hierbij worden lopende zaken besproken, alsmede (ongevraagde) adviezen vanuit de vertrouwenspersoon. De vertrouwelijkheid van melders wordt hierbij uiteraard strikt in acht genomen. In 2021 kwamen twee meldingen binnen, die beide naar tevredenheid zijn afgehandeld. De vertrouwenspersonen voerden ook gesprekken over onderwerpen die niet direct op het terrein van vertrouwenspersonen lagen. Dit jaar betrof het vooral de regels rondom veilig werken in coronatijd. In alle gevallen is dit besproken met de manager HR.

ZIEKTEVERZUIM

Het ziekteverzuim was in 2021 hoger dan de voorgaande jaren: 6,38% (tegen 4,22% in 2020). Voor een deel was dit verzuim coronagerelateerd, daarnaast vielen opvallend veel medewerkers uit na een ongeval in het verkeer. Zoveel mogelijk wordt geprobeerd tijdig te signaleren waar medewerkers hulp van bijvoorbeeld de bedrijfsmaatschappelijk werker of advies van de bedrijfsarts nodig hebben.

GOVERNANCE CODE CULTUUR / ETHISCHE CODE / FAIR PRACTICE CODE
Het Stedelijk vindt transparantie, integriteit en verantwoordelijkheid belangrijk, evenals een goede verdeling van verantwoordelijkheden en bevoegdheden tussen het bestuur en de raad van toezicht. Daarom past het museum naast wet- en regelgeving de principes van de Governance Code Cultuur

en de Ethische Code voor musea en de Code Cultuursponsoring (de Codes) toe. Het Stedelijk toetst periodiek zijn werkwijze, statuten, website, jaarverslag en reglementen aan de Codes, en medewerkers worden gestimuleerd de regels ervan actief toe te passen.

Het bestuur en de raad van toezicht zijn alert op het voorkomen van ongewenste belangenverstrengelingen, zowel intern als extern, en zijn samengesteld op basis van criteria zoals in de profielschets omschreven. In 2021 is een lid van de raad van toezicht benoemd met specifiek internationale museale kennis. Ook zijn de permanente educatiesessies voor de leden van de raad van toezicht gestart; de eerste, gehouden in het najaar, stond in het teken van collectiebeheer en omvatte ook een bezoek aan het depot van het museum.

Ter ondersteuning van besluitvorming heeft het museum een proces ingericht waarbij voorkomende ethische dilemma's worden besproken. Ook op het gebied van

Development zijn nadere beleidsregels opgesteld om de werkwijze van het museum op het gebied van het werven van fondsen transparant kenbaar te maken: voor schenkingen is in 2021 het beleid nader vastgelegd en op de website van het museum gepubliceerd.

Goed opdrachtgeverschap en *fair practice* vloeien logischerwijs voort uit de kernwaarden van het Stedelijk. Hieronder vallen een beloning voor de werknemers conform de Museum-cao en een eerlijke beloning voor opdrachtnemers van het museum. Daarnaast werkt het Stedelijk doorlopend met kunstenaars. Het museum hanteert daarbij de richtlijn kunstenaarshonoraria van Beeldende Kunst Nederland.

Opbouw *Tomorrow is a Different Day*

Foto: Emma Webb

Aan het werk tijdens het afficheproject

8. ZO OPEREREN WIJ

Voor *Meet the Masters* gewijd aan Bruce Nauman staan bezoekers in de rij

BEDRIJFSVOERING

2021 was opnieuw een uitdagend jaar vanwege de coronamaatregelen, die grote impact hadden op verschillende facetten van de bedrijfsvoering, zoals evenementen, de museumwinkel en de horeca die geheel of gedeeltelijk tot stilstand kwamen. Processen en werkwijzen zijn bijgesteld om de bezoekers en medewerkers zo goed en veilig mogelijk in het museumgebouw te ontvangen en te laten werken.

Gedurende het jaar zijn de lopende (en nieuwe) presentaties aangepast aan de geldende coronamaatregelen. De pandemie leidde tot aanpassingen in de werkwijze die voor de lange termijn toegepast kunnen worden, zoals het virtueel koerieren van kunstwerken. Ook is gewerkt aan een verbeterde plannings-, rapportage- en inkoopssystematiek, en hebben collega's een cursus projectmanagement gevolgd, voor een betere stroomlijning van alle werkzaamheden van het projectbureau en vergroting van de kennis op het gebied van projectmatig werken op andere afdelingen.

EVENEMENTEN

Als gevolg van de sluiting konden er uiteraard minder evenementen worden georganiseerd dan gebruikelijk. Desondanks wist het museum er 75 te realiseren: 13 online, 29 live op 1,5 meter afstand en 33 evenementen zonder 1,5 m afstand, mét coronatoegangsbewijs. De afdeling Evenementen is dan ook uitgebreid nadat de afdeling in 2020 was afgeschaald. Om evenementen en ons Public Program met zoveel mogelijk mensen te kunnen blijven delen – ook na de pandemie – en onze online mogelijkheden uit te breiden, zijn op basis van onderzoek naar innovatieve manieren en technieken aanpassingen gedaan in evenementenruimtes. Zo heeft het Stedelijk nu, met bijzondere dank aan een particulier fonds, vaste camera's voor het verzorgen van livestreams.

PUBLIEKSSERVICE

De vele en continu veranderende coronamaatregelen hadden veel impact, maar lieten ook zien dat de flexibiliteit van het team Publieksservice groot is en dat de samenwerking tussen de operationele teams van beveiliging, gebouwbeheer, de winkel en de horeca uitstekend is. Vanaf de heropening op 5 juni konden alle bezoekers weer gastvrij worden ontvangen.

Samen met de afdeling Beveiliging hebben onze publieksservicemedewerkers er alles aan gedaan om de bezoekers zo veilig en gastvrij mogelijk te ontvangen, met inachtneming van de coronamaatregelen. Met name de tentoonstellingen *Surinaamse School* en *Kirchner en Nolde*, de Museumnacht en de opnamen van College Tour met Jeff Koons vormden uitdagingen wat betreft crowd control. Maar over het algemeen kreeg het museum een goede beoordeling; 83% van de bezoekers gaf aan zich veilig te voelen in het museum wat betreft de coronamaatregelen.

BEVEILIGING

Vanaf half januari 2021 begon de beweging van samenkomsten op het Museumplein, onder de term 'koffiedrinken'. De gemene deler onder de actievoerders is kritiek op de overheid en met name op de vrijheidsbeperkende coronamaatregelen. Daarbij heeft de politie vaak ingegrepen, omdat mensen zich niet aan de coronaregels hielden. Voor het Stedelijk betekende dit het extra inzetten van beveiliging en crisisteam en het nemen van maatregelen om het gebouw te beschermen. De samenwerking met het Rijksmuseum en het Van Gogh Museum in de alarmcentrale PP10 werd gecontinueerd. In 2021 zijn er gezamenlijk verdere stappen gezet op het gebied van veiligheidstechniek en gezamenlijke afstemming van operationele procedures.

GEBOUWBEHEER

In 2021 is het nieuwe Meerjarenonderhoudsplan (MJOP) afgerond waarmee eind 2020 al was gestart. Hierin zijn alle elementen van het gebouw in kaart gebracht en geïnspecteerd: gevels, daken, algemene ruimtes en installaties. Daarbij zijn alle elementen voorzien van een realistische en actuele begroting voor de komende 48 jaar, gebaseerd op een uitgebreide visuele inspectie conform de meest recente normen: NEN 2767 deel

Verschillende zondagmiddagen moest de politie en de ME uitrukken om de 'koffiedrinkers' (protestanten tegen het coronabeleid) op het Museumplein te begeleiden

1 en 2. Dit jaar kwam onder andere aan het licht dat er urgente verbeteringen aan het dak noodzakelijk zijn.

De maanden dat het museum gesloten was zijn benut om projecten te realiseren die lastig in te plannen zijn als er publiek is. Daaronder vallen de vervanging van wifi-access points en divers onderhoud aan vloeren. Daarnaast is bijvoorbeeld ook de UPS in het depot vervangen, kreeg de gang van fietskelder een opknapbeurt en is er een aparte stilteruimte gecreëerd voor medewerkers die daar bijvoorbeeld willen bidden.

Op het gebied van milieumaatregelen zijn dit jaar verschillende stappen gezet. Met dank aan het Zero Waste Project en Milieuservice is het afvalbeheer sterk verbeterd, door gescheiden inzameling van papier, karton, bakers en plastic. Daarnaast is er een biovergister geïnstalleerd voor het duurzaam verwerken van voedselresten van de keuken. Petflessen met statiegeld worden sinds 2021

gedoneerd aan een goed doel, evenals lege toners van de printers.

Ook op het gebied van verlichting worden er milieubesparende maatregelen getroffen. Op de valreep van het einde van het jaar kreeg onze onderhoudspartner Kuijpers de opdracht voor het vervangen van de verlichting op de vierde verdieping, waar we volledig over zullen stappen op ledverlichting.

9. DE CIJFERS

Met geboekte tickets per tijdslot, eenrichtingsroutes en mondkapjes konden bezoekers het museum veilig bezoeken

Foto: LNDWstudio

FINANCIËN

Het Stedelijk is in 2021 wederom getroffen door de maatregelen die de overheid nam in het kader van de uitbraak van het coronavirus. Het museum was in 2021 maar liefst 168 dagen gesloten voor bezoek. Door de maatregelen zijn, ondanks een doorgevoerde prijsverhoging en toeslagen op twee tentoonstellingen, de opbrengsten lager uitgekomen dan in 2020.

Tijdens het opstellen van dit jaarverslag is het museum onlangs weer opengedaan voor bezoek. De totale financiële impact van de crisis voor het museum is op dit moment nog niet te overzien. In 2021 zijn er verschillende steunmaatregelen geweest waaronder de coronabijdrage van de gemeente Amsterdam. Op basis van de huidige situatie en de (voorzichtig positieve) ontwikkelingen van de uitbraak, gaan we ervan uit dat we de impact van deze crisis kunnen opvangen en er geen direct risico is voor de continuïteit. Het museum beschikt over voldoende liquiditeit en is ook solvabel genoeg om het verlies aan opbrengsten op te vangen.

BATEN	Realisatie 2021 €	Begroting 2021 €	Realisatie 2020 €
Directe opbrengsten			
Publieksinkomsten	2.766.986	5.635.935	2.902.699
Sponsorinkomsten	307.458	385.503	617.417
Overige inkomsten	673.575	408.250	482.729
Indirecte opbrengsten	215.144	312.000	288.014
Totaal opbrengsten	3.963.163	6.741.688	4.290.859
Subsidie gemeente Amsterdam	20.093.650	19.594.450	19.498.426
Overige subsidie uit publieke middelen			
Incidenteel	181.325	197.886	463.087
Incidenteel extra ondersteuning i.v.m. corona			
Aanvulling subsidie gem. Amsterdam	920.123	0	745.724
Bijdrage Mondriaan Fonds	0	0	745.724
Bijdragen uit private middelen	1.923.877	1.749.952	1.880.176
Totaal subsidies/bijdragen	23.118.975	21.542.288	23.333.137
TOTAAL BATEN	27.082.138	28.283.976	27.623.996

LASTEN	Realisatie 2021 €	Begroting 2021 €	Realisatie 2020 €
Personeelskosten	11.159.499	11.963.270	11.359.671
Huisvestingslasten	10.617.775	10.175.500	10.630.967
Aankopen	861.410	460.000	1.038.485
Afschrijvingen	216.082	286.440	217.893
Overige lasten	4.309.299	5.750.150	4.926.824
TOTAAL LASTEN	27.164.065	28.635.359	28.173.840
SALDO UIT GEWONE BEDRIJFSVOERING	-81.927	-351.383	-549.844
Saldo rentebaten/-lasten	-63.978	-30.000	-39.287
Saldo bijzondere baten/lasten	0	0	0
EXPLOITATIERESULTAAT	-145.905	-381.383	-589.131

TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

De publieksinkomsten zijn door de aanhoudende sluiting en beperkende maatregelen 5% lager uitgekomen dan in 2020. Van het begrote aantal bezoekers (458.000) hebben 196.426 mensen het museum kunnen bezoeken. De lagere inkomsten bij de post sponsoren zijn veroorzaakt doordat de hoofdsponsor sinds 2020 haar bijdrage aan het afbouwen is. In 2021 heeft het museum twee nieuwe sponsoren aangetrokken met een contractwaarde van in totaal € 300.000 per jaar. De totale bijdrage van sponsoren, fondsen en vrienden van het museum is in 2021 13% lager uitgekomen dan in 2020, maar hoger dan begroot voor 2021. De overige inkomsten komen in 2021 hoger uit dan begroot. Dit komt omdat er vanwege de (verwachte) coronamaatregelen geen inkomsten uit evenementen begroot waren. In het kader van het Kunstenplan 2021-2024 is door de gemeente een periodieke subsidie verleend van € 20.093.650 voor 2021. Dit is inclusief de nominale bijstelling van 1,7%. Gedurende het jaar zijn er regelmatig monitorgesprekken gevoerd met de gemeente en is als gevolg van de coronacrisis een aangepast Kunstenplan 2021-2024 ingediend en goedgekeurd. Daarnaast is er in 2021, in verband met tegenvallende inkomsten vanwege de coronamaatregelen, een incidentele aanvulling van € 920.123 gekomen op de kunstenplansubsidie welke is uitbetaald door de gemeente Amsterdam. De terugval in inkomsten wordt in 2021 voor een deel opgevangen door lagere personeelskosten. Door de sluiting van ruim vijf maanden aan het begin van het jaar, zijn er minder publieksservice en beveiligingsuren uitgevraagd. Daarnaast zijn de lasten voor 2021 flink lager uitgekomen. Wij verwijzen naar de jaarrekening 2021 voor meer informatie.

AANKOPEN

In 2021 liggen de aankopen € 861.410 ruim boven het begrote bedrag van € 460.000. Dankzij de hulp van een aantal begunstigers en/of fondsen heeft het museum een aantal bijzondere aankopen kunnen doen in 2021. Voorbeelden hiervan zijn de aankoop van *Guess Who is Coming to Dinner Too?* van Patricia Kaersenhout en de twee aankopen van Lucas Arruda (gefinancierd vanuit het Stedelijk Museum Fonds).

FINANCIERINGSPOSITIE

Het eigen vermogen van het Stedelijk bestaat uit een continuïteitsreserve, bestemmingsreserve en bestemmingsfondsen. De continuïteitsreserve heeft een bufferfunctie en kan worden aangesproken als het museum geconfronteerd wordt met calamiteiten en de financiële consequenties daarvan. De omvang van de continuïteitsreserve dient de continuïteit van de bedrijfsvoering van het Stedelijk op korte en op lange termijn te waarborgen.

Financiële ratio's	2021	2020
Solvabiliteit	20%	21%
Current ratio	2,3	2,2
Verhouding eigen inkomsten/ subsidies	29%	32%

Zoals uit bovenstaande tabellen is af te lezen is de solvabiliteit, current ratio en de verhouding eigen inkomsten/ subsidies vrijwel gelijk gebleven. Bovenstaande ratio's zijn voldoende.

RISICOANALYSE

Risicobeleid

Het bestuur werkt aan het versterken van het algehele risicobewustzijn binnen de organisatie en het inbedden van

risicomanagement in de planning en control cyclus. Er zijn systemen van risicobeheersing en interne controle ingericht. Deze dienen om significante risico's te identificeren, te beoordelen en te beheersen, de realisatie van de ondernemingsdoelstellingen te bewaken en naleving van de wet en regelgeving te waarborgen. Bovenstaande is vastgelegd in de risico-assessment en de rapportage risico-inventarisatie en evaluatie.

Risicoassessment

Het Stedelijk Museum voert een proactief risicomanagement waarin de belangrijkste potentiële risico's van de organisatie worden vastgelegd in het risico-assessment. Deze wordt regelmatig door het managementteam besproken, geanalyseerd en geactualiseerd en door het bestuur en de raad van toezicht geëvalueerd.

In het risico-assessment worden verschillende soorten risico's geïdentificeerd en gewaardeerd en afgezet tegen de reserves van het museum. Naast financiële risico's bevat het risico-assessment ook immateriële risico's als reputatieschade of risico's die van invloed zijn op de continuïteit van de organisatie.

Voor de risico's die betrekking hebben op het arbobeleid is in 2021 in samenwerking met Zorg van de Zaak een risico-inventarisatie en evaluatie uitgevoerd voor beiden werklocaties van het Stedelijk Museum. Op basis hiervan is een plan van aanpak opgesteld die begin 2022 ter instemming aan de ondernemingsraad is voorgelegd.

Omvangrijke risico's

Enkele omvangrijke risico's die het Stedelijk Museum heeft geïnventariseerd en/ of plaats hebben gevonden zijn:

- De nasleep van de coronapandemie en de gevolgen die dit heeft voor het aantal bezoekers en activiteiten, ook nadat het museum weer open is. In de begroting

2022 is geen rekening gehouden met perioden van volledige sluiting. Wel gaan we uit van bezoekersaantallen onder het pre-corona niveau.

- In 2021 is gebleken dat er additionele maatregelen genomen moeten worden ten aanzien van onderhoud. Er zijn reeds diverse herstelwerkzaamheden verricht, maar middels is duidelijk dat er structurele maatregelen aan het dak uitgevoerd moeten worden. Dit heeft geleid tot een extra dotatie in de voorziening groot onderhoud van € 786.500.
- De hoge werkdruk die door medewerkers ervaren wordt, kan gevolgen hebben voor de operationele activiteiten van het museum. In 2021 is het MT gestart met een traject om meer inzicht te krijgen in de oorzaken van de werkdruk met als doel om te komen tot korte- en lange termijnoplossingen. Hierbij wordt ook uitgebreid gekeken hoe de werkwijze en samenwerking tussen afdelingen verbeterd kan worden.

CONTINUITEIT

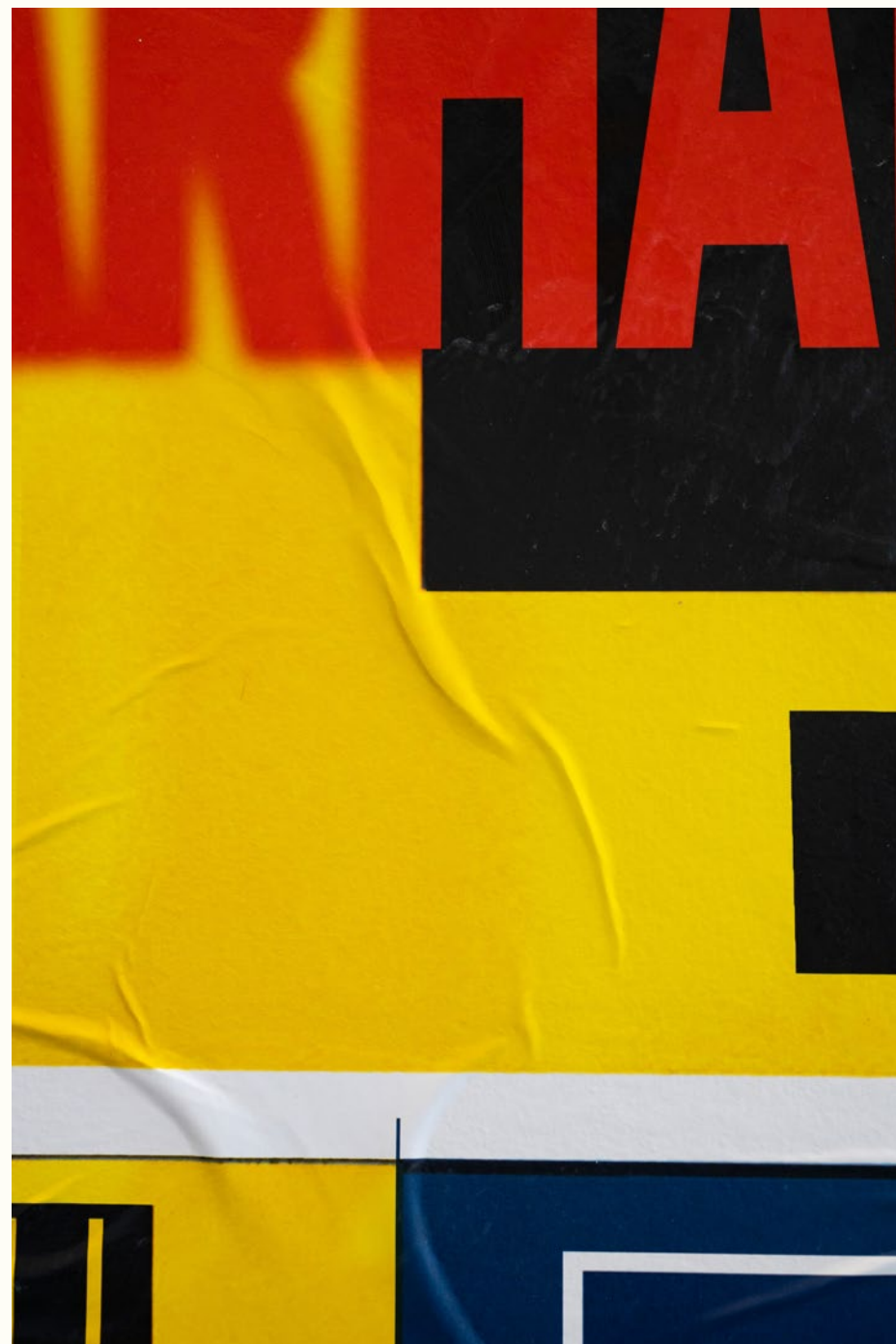
Ook in 2021 zijn er veel maatregelen getroffen in verband met het coronavirus. Voor het museum betekende dit wederom minder inkomsten en aanpassingen van het public program en het tentoonstellings- en educatieprogramma. De vooruitzichten voor 2022 lijken de goede kant op te gaan. Het museum heeft op woensdag 26 januari 2022 zijn deuren weer kunnen openen. We zien dat het aantal coronabesmettingen in Nederland afvlakt en er steeds meer mogelijk wordt. Ook neemt het aantal toeristen en hiermee buitenlandse bezoekers aan het museum gestaag toe. Toch heerst er nog onzekerheid over de ontwikkelingen van het coronavirus op lange termijn en welke financiële consequenties dit heeft. Voor de organisatie betekent dit dat personeelsbezetting op beveiliging, publieksmedewerkers en evenementen in 2022 wordt

uitgebreid naar het pre-corona niveau. Het museum verwacht dat er in 2022 ook aanvullende subsidies beschikbaar komen voor de culturele sector. De verwachting is dat dit mede afhangt van de ontwikkelingen rondom het coronavirus. De organisatie heeft voorsnog voldoende liquiditeit en is voldoende solvabel om het verlies op te vangen en daarom komt de continuïteit op dit moment niet in gevaar.

BEGROTING 2022

Het Stedelijk heeft een begroting opgesteld voor het boekjaar 2022 met een totaal aan inkomsten van € 31.108.717 en een begroot resultaat van € 2.862 positief. De begrote inkomsten bestaan voor een substantieel

deel uit de reguliere exploitatiesubsidies, die in 2022 ook daadwerkelijk ontvangen gaan worden. Voor de realisatie van de eigen inkomsten waaronder de kaartverkoop en de kosten is het museum voor een deel afhankelijk van de ontwikkelingen ten aanzien van de coronacrisis. Ten tijde van het opstellen van de begroting 2022, is uitgegaan dat het museum in 2022 geen langdurige sluitingen zal kennen. Het verwacht aantal bezoekers ligt op circa 90% ten opzichte van de jaren voor de coronacrisis. Door de sluiting van het museum aan het begin van 2022 en de nu geldende maatregelen, zijn wij begonnen met het uitwerken van nieuwe scenario's voor 2022.

We're Out Here, POST/NO/BILLS #1, door platform Metro 54

Foto: Peter Tjthuis